KA KHANA TANG

Shaphang

U MAWSANIRANG

Ba La Buh

HA

KA DUR KA JING IA KREN

DA

U Nobait Swer,

1. U Nongthoh ia Ka History Ka Balang Umroi,
2. Ka History U Lar Singh Khongwir (Ba la pynwan na Ka Phareng)

MAWLAI NONGLUM, SHILLONG-793008.

La Pynmih da U Nongthoh bad
La shon ha Ri Khasi Press, Shillong.

1982

KI KTIEN LAMPHRANG

Mynta la palat 400 snem naduh kane ka jingjia ba phylla. Hynrei haduh mynta, ym pat shym la don mano mano ruh lane ym shym la rung ha ka jingmut jongno jongno ban buh ha ka jingthoh ia kane ka jingiathuh khana shaphang U Maw Sanirang lane ia ka jingsdang ba phylla jong ka iew Nartiang.

Ha kane ka jingpyishang ba rit jongnga, nga la pyrshang ban pyni ia ka rukom im jong ki 'riew hyndai,' ka Culture jongki, ka jinglong ba hok jong ki ha ka bishar — ka pynshong, ka synshar — ka khadar ka jingstad U Syiem bad ka Durbar jong u.

Ha kane ka khanatang U Maw Sanirang, ka long kaba u Nongthoh hi u long uba na kane ka jaka, bad ka long ruh ka jingjia kaba shisha. Ka History U Maw Sanirang hi ka long kaba lyngkot bad ka, don ruh ka jingiathuh shaphang jong u tang ha ka bynta kaba 5 ne haka Climax. Hynrei u Nongthoh ula sdang naduh ka jingleit iew u Mar Phalingki bad na kane ka lam ter tei shaduh ka jingiing bad jingthung ia U Maw Sanirang.

Ki jingjia ha kane ka Khanatang, ki long kiba shisha bad ki jingia kren (dialogue) ki long kiba lah ban long (Probable). Shaphang kata ka jingsawa kum ka jong U Paitbah Paitsan ruh ka long kaba shisha u nongthoh u la iohsngew da ia ki jong ki shkor, mynba u dang long tang u khynnah riam phreit ha Nartiang wat haduh mynta ruh ka dang don. Ha kine ki snem, haba u nongthoh u don shato, u dang iohsngew ia kata ka jingsawa ba ha ka por ba la shit bha ka iew ka hat. Ka iew duh kaba heh katne ruh, phim ioh sngew jingsawa ei ei ruh, ki riew tymmen ki ia thuh khana, ba kum kane ka jingsawa ha ka por long iew, ka don tang ha Nartiang bad Jaintiapur. Ka jingngeit jong ki ka long ba ha kine ki iew ki blei ki shait wan iew, namarkata kane ka jingsawa ka mih. Tip ka Science kan ong kumno?

Shaphang katto katne ki jingong, kum ka jingwan long briew U Blei (Incarnation ne Avatar, ha ka Sanskrit), ka jing kylla dur u Trai (haka Gita la thoh Lords' Transfiquration). Ia kane ruh la pynrap lang bad ka jingkylla dur u Jisu Namar kata haba pyni ba U Syiem u kren kumto kumba la thoh ha ka Climax ki long ba u s'iem u said da ialade, balei ba um lah ban ai ia la u khun. Ki riewniam jong ki Hindu, ki Philosopher, ki Sanskrit Scholars ki Nongsynshar Etc. jongki, ki long kiba bang bha ban pule iaki ki kot niam khamtam ia ka Bible, kida pule bha hi bad ki kham sngewthuh maki iaka ban ia u Khristan uba kumto kumne.

Ka jingjia ha kane ka khanatang, ki, long kiba shisha bad la pynwan iaka ha kata ka dur katba kum ka jingia kiba lah ban long, ka tynrai jong ka hi kam dei kaba shu thaw na ka khlieh. Ia kane lah ban shu khot ruh iaka, ka Epic Story ruh.

La thoh ia kane khnang ban pyni, kumno ki riew hyndai ki im.

Mawlai, Shillong,
28th. May, 1981.

U Nongthoh.

Ki Jingkhung

First
Edition,
1982
1,000 copies

Price Rs. [redacted]

KA JINGBUH KYNMAW (DEDICATION)

Ia kane ka Kot la buh kum ka jingkynmaw
Ia I Mei rad ba ieit jong nga,
I Ba la khlad noh sha U Trai ha ka 1915,
I ba la pynrung ha nga ia kine ki jingtip ba kordor.

The Author

KA KHANATANG SHAPHANG U MAW SANIRANG

BYNTA - I

(Ka jingleit iew Raliang U Mar Phalingki).

CHARACTERS :— (Ki Nongiashim bynta)

1. U Mar Phalingki na Nartiang.
2. Ka Synshar -- Ka Kmie ki khun jong u Mar Phalingki.
3. Ka Long — Ka khun heh u Mar.
4. Kah Sah — Ka Nongdie ktung ha Raliang.
5. Kong Shai — Kaba die Langning bad Mawjem.
6. Ka Sbuh — Ka Nongdie Kpu ha Raliang.
7. Ka Ron --- Trai iing ha Raliang.
8. Ka Riang — Trai iing ha Raliang.
9. Ka Nongdie Kwai tympew.
10. U Nongdie doh.

Ha kaba nongkong ym ju don Iew Nartiang. Kumta ki briew na Nartiang ki la dei ban liet iew shaduh Raliang ban ia die ia thied. Ha kane ka Khana Tang phin iohi ia U Mar Phalingki ba u leit iew sha Raliang, bad ka Khana Tang ka sdang kumne :—

U Mar Phalingki :— Ko kmie, u la ong ia la ka lok, mynta ka step nga la bun kam eh ha kaba tah dawai niang-khnap ia ki Masi; peit kaei ka sngi ka ba jrong bad nga la slem ban leit iew sha Raliang. Peit kloi kiei kiei kiba dei ban thied na iew Ka ja, ka jyntah la ih ne em?

Ka Synshar : Ka lok jong u, to, to Kpa, la kum slem shisha. Ap, ho, khyndiat ngan da peit bha, kiei kiei kiba dei ban thied. Ko Long, Long, peit khun, I Kpa i la slem ban leit iew, ka jingbam jong i ka la ih ne em?

Ka Long : Hooid mei, ka la ih, nangta ka khot ia U Kpa, Pa, Pa, Ale wan bam noh. Ka la khatja jyntah ha ka pliang Rnong-Lieh (Nickel Plate) bad ha ka lyngknot jrong, ka buh ka Mura hajan pliang bad ka buh ruh ka umdih bad umthet de hajan jaka shong.

Mar — U la leit rung sha ingshetja u la thet kti ha ka dabor nangta u sa bam ja. Ynda u la lah bam, u la mih ban bam kwai-duma bad u la khot ia la ka lok. Ko Kmie, phi la peit kiei kiei kiba de ban thied na iew?

Ka Synshar — Katba u Mar u dangbam, ka la peit kaei kaei kaba dei ban thied. Nyngkong eh ka peit ia ka mluh bad ka shem ba dang don kaba sah naduh ka por 'Iala' ne por bet (Ka long ka rukom ha Nartiang shwa ban bet kba, ki ju thied shi ruh shi ruh ka mluh kaba ngiam kumba shiteng mon na ka bynta ka por rep, kim da khuslai eh ia kiwei kiwei ki jingbam tang ba la don ka mluh). Nangta ka sa peit ia kiwei kiwei de bad ka shem ba ki la lut lait noh tang ka shun kaba la eh, bad ka shu ong ha lade, la ka la eh ruh lah banjem da ka um. Haba ka la iohsngew ba u Mar ba u khot ia ka, ka ong to Kpa, nangta ka la mih sha baranda bad U Mar dang dih duma bad ka la ong peit, Kpa, thied ar kyndang kn doh sniang, ka ktung, u kwai u tympew, ka jing bam khun de, kiwei kiwei phi la tip hi. Hih kine ki sbai de, nga don satang kine 10 kynda, shim kane kawei ka tyngka de, sa ia pein hi ha iew, namar ki don ki nongiapein sbai ha iew.

Mar Phaiing — U la shim ia uta u sbai bad ka tyngka bad ka pla Khung de bad u ong, Ko Kmie, kata nga la leit ho, ym don kam shuh em kaba dang dei ban theied?

Ka Synshar — To khie, nga tharai ym don shuh la katta ruh sa peit hi kein. Phi la tip hi, kum u briew uba la mylicn ha ka kam. Kumta thiaw u la leit U Mar, u iaid u da mareh arted, haduh ki para ba leit iew ryngkat kim lah bud ia u, bad u la poi shuwa ma u ia baroh. Tang shu poi ha iew u leit beit sha basa kwai-tympew.

U Mar Phalingki :— Katno, kong une u kwai shi kti?

Nongdie — Ar kynda (namar ia u sbai ki shu niew kynda, kata saw tylli shi kynda.)

U Mar Phalingki — To ai ar kti, u tympew pat de?

Nongdie — Shim une u kwai ar kti. nga la aitam shi hali ho bah! u tympew te lai kynda shi tap.

U Mar Phalingki — Khublei shibun, kong te sa ai u tympew shi tap.

Nongdie — Shim shim une u kwai, u tympew, am kato ka pla jongphi, ngan pynthep. Ka thep nyngkong eh u kwai arkti nangta sa u tympew.

U Mar Phaliangki — U niew hynriew kynda u sbai bad u ai ha ka nongdie. Hih, kong kane ka bai kwai-tympew jong phi nangta u Mar u ieng shiphang hangta bad u pyrkhat sa kaei de yn thied, nangta u kynmaw, ka shun ka dang don wat la kala eh ruh tang shu ai um ka la jem, ka duma dih te la lut, ka duma sla ka dang

don. Oh! ka Langning shisha la lut. Kumta u shang hapoh iew ban wad duma dih bad langning, u iohi ia ka nongdie duma marsyndah bad ka nongdie langning. Mar kumta hi u la leit sha ki.

U Mar Phalingki — Ko, Kong, u ong, katno phi die duma dih?

Nongdie — Lai myllon shi kynda.

U Mar—Phalingki — To ai lai myllon.

Nongdie — Shim shim ma, Shim ka la ong.

U Marshim bad u ai sbai artad, nangta u phai sha ka nongdie langning. Ha kawei ka shang jong ka nongdie langning u iohi ia u Maw-jem, nangta u kynmaw khliak ba i lok jongu, Ka Synshar, bad u ong ha lade, I Kmie ka Long shisha, i la armet bad ki kynthei ba armet ki ju bam Mawjem to ngan thied noh khyndiat.

U Mar Phalingki — Kumno phi die langning bad u Mawjem?

Ka Shai, ka Nongdie — U Langning te ma, arkhum shi kynda bad u Mawjem te ar kynda shi khri.

U Mar Phalingki — Ai uto u langning ar khum bad U Mawjem shi khri.

Ka Shai, Ka nongdie — Shim shim ma, am kato ka pla khung jongphi ngan pynthep, U ruh u ai ka pla khung jongu bad ynda kala thep, u sei u sbai bad ai ha ka, nangta u leit pat sa sha basa ktung.

U Mar Phalingki — U Mar Phalingki u la ieng shiphang bad u la twad la ka pla bad u la shem ba u sbai uba ka lok jong u ka la ai, u la lut, kumta u la leit ia pein ia kata ka shi tyngka kaba ka lok jong u ka la ai bad 80 kynda u sbai. Ynda u la ioh ia uta u sbai u la sdang biang la ka thied ka pet.

U Mar Phalingki — u leit sha basa ktung bad tang shu poi u kylli dor. katno kong phi ia die ktung?

Ka Sah — Ka nongdie ktung, phi te ma uba la donbok shisha, peit une u ktung lai (Ktung Khlein) uba bha katta katta. Shim shim ma, ioh lap ba lut, ka dor te ma, 3 kynda shi khri, (u khri ruh uba heh uba ngiam kumba lai ser u khaw)

U Mar Phalingki — To ai kloi, i kumban slap noh, u shim 2 khri. Ka nongdie ka thew ar khri bad ka thep ha ka pla khung jong u, u ai ia ka dor jong u ktung bad u leit sha basa doh.

Nongdie Doh — Ale ale bah shim kane ka doh, ale ngan ai tad, u khot ia u Mar namar imat kum ban slap noh ka doh ruh kaba da bha shisha namar ba nga kham jngai shnong, nga shong ha Mawkaiew phi tip em?

U Mar Phalingki — Wa, la katta la ia ithuh ithaw te ym tip heid? Nga tip, katno phin ai shi kyndang? U la kylli.

Nongdie Doh — Ka doh te kaba bha te bah, to ngan shu ai noh tang 2 kynda shi kyndang.

U Mar Phalingki — Ai, ai bah nga ruh ngan leit phai shaduh Nartiang bad une u slap ruh u la jan. U shim kata ka doh lai kyndang u shim tam noh namar ba ka bha eh kata ka doh bad ynda u la lah siew ia ka baidoh, u ieng shiphang bad ong oh! sa u kpu de, khlem rneng khun te ym leit phai kumno? Kumta u leit sha dukan die kpu, ka dei ka Sbuh, ka long ka briew kaba ithuh ithaw bad u. Kumta shisyndon u ong, Ko Kong Sbuh, song song uto u Kpu 16 tylli. Katno ngan ai? U la kylli.

Sbuh — Ka song ia uta u kpu bad ka ong, shu ai ar kanda.

U Mar Phalingki — Shim, shim kong Sbuh, une u bai kpu (u ai ar kynda) une u slap u la jaw tip da kumno ngan leit phai, phi don knup don trap kong Sbuh ban ia ai ia nga? Ngan wan rah pat la shem taiew.

Kong Sbuh — Ani! bah kynrad, peit nga don tang kane kawei ka trap, te ngan leh kumno, nga shong ruh kham pajieh nangne, shaduh Shangpung te ngan leh kumno? Ban da don te kum ia phi uba ia ieit ia sngewbha uba ithuh ithaw te ngam ai balei? Nga da sngew synei shishi shisha ia phi te ngan leh kumne, shu ia pan noh na kine ki trai shnong.

U Mar Phalingki — To khublei mo kong Sbuh, ieh ngan leit pyrshang na kine kiba shong harud iew. Kumta sak u la laie sha ing ka Men Ron, Mar ia rung ha ing ka Men Ron Jrain! Jrain!! Jrain!!! u riew u pyrthat bad khlek, khlek ka ba ka leilieh. shaw s-h-a-w hap u slap. Ko Mei Hep, u ong ia ka Men Ron, peit se, une u slap uba jur, ngan leit phai shaduh Nartiang te la iap, u ong, phim sngewbha ban ia ai knup ne trap ia nga kawei bad ngan sa wan rah pat ha kawei pat ka iew Mawlong.

Men Ron — Ah! kynrad ngan leh kumno, ki khun ki pyrsa jongnga kiba leit lyngkha leit ap masi, te lada ngan ai ia phi, te ka kam jongnga la duh, saba dei artad ka por thiew kynbat, te ngan leh kumno, ngam lah satia ban ia ai.

U Mar Phalingki — U Pynshat khmat sawdong ka ing jong ka bad u iohi ba ka don shibun ki knup ki trap; hynrei kam ia ai satia. Kumta sia u la dom, bad bluit u la mih bad u la leit sha kawe pat ka ing kaba marjan bad ka ing ka Ron.

Ko Kong Riang — u ong sngewbha ia ai trap ai knup seh ia nga, nga klet ban wan rah te phi. Nga nang mut haba ka shai bha ka bneng hynne mynstep te kam rat da slap.

Kong Riang — Wa phi dang bieit du, ma, phi dei ban tip ba barabor hi, ka slap ynda janmiet, tangba ngan leh kumno, nga don tang kawei ka 'rapjot kaba la pei phin rah da kata ruh ym don jingmyntoi; phin jhich hi kumjuh. Phi tip, nga kaba duk, ban thied da kawei ruh ngam pat lah te ym leh kumno.

U Mar Phalingki — To, to kong Riang. Ia ithuh hi ia ka mynsiem jongphi tangba katai ka Men Ron te phi, ka don shibun ki knup ki trap hynrei kawei ruh kam ia ai.

Kong Riang — Oh — kato kaba khapnap kum kati re, ngi ki para shnong ruh ngim kham ia dei bad ka, ka kaba im marwei.

U Mar Phalingki — Khublei ho kong. Na ka jingleh ka Men Ron u la dom sia, u la rung biang sha iew bad u shim kawei ka Mawlyngkniap bad u kup slap da kata. Thiaw bad thiaw u iaid u Mar kum bymdon ei ei, ia iaid ia mareh artad bad shuwa ba un rung shapoh shnong (Nartiang) u slap u la rang noh. Kumta u bred noh ia kata ka maw harud Umtisong bad ynda u la poi ha phalor, katai ka Synshar kala ap ha shyngkup bad shuwa ba un rung sha ing ka kmeh noh ia ka pla khung jong u.

Ka Synshar — Ani ! Kpa kynrad, kumno phi lah ban wan, kat uto u slap, hato don ba ia ai knup ai trap ia phi. Haei ki don ?

U Mar Phalingki — Em, ym don ba ai; hynrei ha ka jingbitar, nga la leit rung biang shapoh iew, bad nga la shim kawei ka maw lyngkniap bad kup slap da kata ka maw.

Ka Synshar — Hael kata ka maw, balei phim wan rah sha ing ba ngin ioh pyndon kam, ban said jain said nep ei ?

U Mar Phalingki — Ynda nga la poi ha ruh 'nong, u slap ruh u la rang, kumta nga la bred noh ia ka ha katai ka khlaw haneng Umtisong.

Synshar — Ka la khot ia la ka khun, Ko Long, kala pyrta, I Kpa la wan iew wan rah kloi kato ka um sait kjat, kala shit em ? (Ka long, ka rukom ha Nartiang mynshuwa ba haba wan na shano

shano kim ju rung hapoh ing lymda sait kjat, wat haba kit jingkit ruh ki da wieh ia ki kjat hapoh ka um kaba don haka shyngoid bad ki sa rung ha ing bad pynshet ia la ki jingkit. (Hangne ha sor bad sha nong kyndong ruh mynta ki pyndonkam da ki doormat, ki niad ia ki kjat ha ki shuwa ban rung. Hynrei ha Nartiang, mynhyndai ki don da ki shyngoid man ki ing bad ki pyndap ia ki da ka um, bad man ba wan na shabar ki khawah um nangta ha ki kjat jong ki, bad ki sa rung shapoh ing).

Ka Long — Ka Khun u Mar. (ka jubab) Hoid Mei, ka la shit, ap mo. Ka theh ia ka um haka dabordieng (mynhyndai ki ju pyndonkam da ki dabor dieng kum ha kaba pynsum khyllung, bta khmat, sait kjat bad kiwei kiwei de. Kim kham pyndonkam ia ki dabor rnong lait tang ha ki lat ki lat. Ia kine ki dabor dieng kaba khot ka 'Shalai' la ju shtah daki Hadem kiba shong ha Mynshru bad Saitsohma, ki shtah tang na kawei ka jait dieng kaba ki khot ka dieng laphiang kaba lam byrtem, kaba ni ksai kaba jem ban shtah hynrei ka bym ju or wat la ka stang tang shiteng inshi ruh) bad ka wallam sha phyllaw sha i kpa ia kata ka um haka dabor.

U Marphalingki — U shim ia ka dabor u buh iaka kjat shilliang ka kjat halor u mawsaitjain bad shilliang ha madan u khalah ia ka um bad u shem ba ka dangkhluit than bad u ong, "Ko Long, ko khun! kane ka um ka dang khluid eh, wan rah umpjah shuh" (Ka bapli ka Long ha ka kyrkieh ka mut la biang bad haba rah haka dabor dieng kaba ym ioh sngew ia ka jingkhluid, kumta bran bran ke wallam shi klong ka um bad ka theh ha kata ka dabor. U Mar u khalah artad bad u ong, to, to khun, ka la biang. Ka Long pat de ka bat haka kti ka mon ia u skaw bad haka kti ka diang ka bat ia ka jain naid um (towel) bad da uta u skaw ka nang tong um naka dabor bad ka theh ha ki kjat u kpa. Katba ma u pat u nang kyrshut ia ka ktieh da ka kti, ynda u la lah, ka sa ai ka jaid naid ba un naid rkhiang ia la ki kjat. Bunsien ka kmie hi ka ju pynsait ne pynsum haba u kpa ne ki khun ki wan na lyngkha risai, wat ia ki khun kiba la samla ruh haba ki dang shong ha ing ka ju pynsum iaki. Kane ka long ka rukom ha Nartiang mynhyndai. Ha kane ka por imat ka kmie ka bun kam ha kaba pynbeit ia kito ki jingsiew jingtda bala wan rah da U Mar na iew Raliang, te ka shu ong ia ka Long ka bym nang bha iaka rukom pynsiat kjat. pynsum met, ka shu theh um ha ki kjat u kpa.)

Ka Synshar — Kala bun kam bha, nyngkong eh ka shim ia ka doh ka ot haka dabor, ka tiew ia u khiew jyntah ha ding bad ka thep iaka doh, ka ber ka musla musli (ki musla ha kata ka por ki long u neiiong, rynsun, sohmynken bad u shynrai, wat u piat ruh uba dang pyndonkam dang tang shibit) bala wan rah da ki dkhar.)

(Ki dkhar ki ong "Pias" bad ki khasi pat kim nang ban khynnoh pias ki ong noh u piat, ki jira jiri ne bara musla ym pat don ha kito ki por.

Ka Synshar — Hyndai ka long Iew tang shisien shi taiew bad ym ju don ba die doh hapdeng taiew, kumta ka long ka miet tah doh. Baroh shi taiew ki im daka ktung tyrkhong, kha tyrkhong. Dei namar kata ka daw ka Synshar ka pynklei ban shet doh. Katba ka doh ha u khiew ka nang thnam khrok shi khrok, ka peit ia kiwei kiwei ki jingsiew bala wan rah u kpa. Hapdeng ki jait ki skor ba u kpa Ka Long u la wan rah na iew ka shem ba don u mawjem ruh ia uba kam shym la phah thied, pynban u long ka mynsiem jong ka, khamtam hapdeng ki khynthei armet te ki da niew kor bha kein ia u bad uba kim bit ban duh, kala sngew tynnat bym lah ong shuh ia ka jingnang u kpa ka Long (U Mar). Kumta kam lah shuh namar ba kmen eh, ka pyrta ia ka Long, Long, ale, ka Long wan bran bran. Peit khun, kum i kpa jongphi shisha te ym don briew haka pyrthei, une u mawjem uba ngam bit ban duh, bad nga klet ban ong ba in thied, pynban i tip briew bad i wan thied.

Ka Long — Hoid kien mei, kum i pa phin ioh na ei, phim i ia ngi ki khun ruh kumjuh, wat lada ngim ong ruh shuwa ban jot ka sopti sopjat ruh i da pynbiang. U Mar pat na shyngkup u dang tan duma khlur-khlur, khlur bad haba u la ioh sngew ia kaei kaba ka kmie bad ka Long ki ia kren, muin u wiat samrkhie, u sangeh ka tan duma bad da ka kti ka diang u buh haneng shyntur bad u byllut tmain.

U Mar Phalingki — Haba u la iohsngew ia ka jingia kren jong ki, muin u wiat samrkhie bad ho! ho! u ong, phi mut kumno. kat ha kane ka rta ngam tip shuh kaei kaba donkam ha ing.

Ka Synshar — Em, phi kpa, la kem ktien ka kmie, ban kiwei kiwei ki shynrang te ki kynmaw tang ia laka bam ka dih la jong bad kat ban kut ka thied ka pet, ka siew ka tda te ki la lyngngeh, Hynrei kum phi te yn lap shaei, naduh ianga ka Kmie bad ia ki khun ruh phi pynbiang thik thik.

U Mar Phalingki — Nga ruh ngam kynmaw hi ban thied mawjem, tangba nga iohi haka shang ka Kong Shai te nga thied. To — to— Ka Kynthei bun ktien, khreh noh da ka ja te hoid, nga la thnang bad thait, nga la kwah ban thiah noh.

Synshar — Ko Long, ka pyrta, I Kpa ila thngan ja, peit khun kato ka doh ha la jem ne em, ka mluh ruh kala biahg ne em.?

Ka Long — Ka sngap jar khlem da jubab, ka shim ka siang king jyntah jrop ka wieh ha u khiew bad ka pynjaw haka lynghoh kti iaka umshit bad ka jliah da u thylliej. Oh! ka mluh la biang. Nangta ka shim u nar suh bad ka suh ia ka snep doh. Oh! ka ong, ka doh ruh kala ih. kala jem bha. Ko Mei, kala pyrta. ka mluh ruh kala biang bad ka doh ruh kala ih. Wan khadja noh ma phi ia i pa.

Synshar — Kata te khreh, buh pliang, ngin ia bam noh, khot ia i kpa bad ia ki para bad ia uto u khynnah ap masi de, ki la thngan bha nga tharai.

Ka Long — Em phi Mei, kim pat da thngan eh namar uto u kpu ba wan thied i Pa, nga la bam uwei, ialade bad nga la ai mar uwei iaki para baroh hynriew ngut bad u nongap masi ruh nga la ai uwei, te ki teh kpoh hi wat lada ka la kham miet ruh.

Kumta khrum khram kila khreh ki pliang ka umthet bad umdih, bad jaka shong de, bad kila ia bam hun mynsiem. Hamar ba dang ia bam ka kmie ka ong, "Kata ka doh te kaba la bang sat kumno phi ioh kpa."? U Mar, Ho! ho!! la ong u Mar, "Uto u nongdie doh u dei u paralok ba iaieit thep mynsiem, bad u da ai ka doh sniang kaba bha tam."

Kumta haba la lah bam iah dih kila thiah baroh arliang dpei bad ki la thiah, u nongap masi ruh ula leit bsuh ha kyndong.

BYNTA—II

KA JINGSAWA BA PHYLLA:

CHARACTERS:—

1. U Pator.
2. U Basan Swer.
3. U Shutia.
4. Ka Ron Sumer.
5. Ka Song Myria.
6. U Syiem Jaintia.
7. U Bar Daloi, Nartiang.
8. U Luh Blei.
9. U Mar Phalingki.

Ha kawei ka sngi Mawlong, ka Ron bad ka Song ki la ia leit thoh dieng iap ha Thadiadur Masi. Hamar shiteng sngi ki iohsngew ia ka jingsawa kaba pher kaba long kum ka jingsawa upaidbah baia hala hain! hain!! hain!!! hain!!!! na shatai na shiliang shrah ne kawei ka them, kine ki kynthei ki la sheptieng, ki ong kaei kata sngewmat kum-

ba ia mai ne ia shoh ia dat shatai sha shiliang. Donbok ha kata ka por ki don arngut ki khynnah ap masi, ki ruh ki iohsngew ia kata ka jingsawa. bad ryngkat bad kine ki kynthei ki la ia leit peit ha kata ka jaka na kaba ka wan kata ka jingsawa. ynda haba ki la poi hangta ei ei ruh ym don kata. Ka jingsawa ruh ka la jah noh. Kumta ka jingsheptieng ka la ngat ha ki bad ki la sdang ban iakren kumno yn ia leh ia kane ka jingjia kaba phylla shisha. Ka Song ka ong, "nga te, nga shu dap da ka jinglyngngoh suda, ngan ong kumno kumno ruh ngam nang shuh, ngam pat ju iohsngew mynno mynno ruh kum kane".

Ka Ron—Hoid, kein phi kaba phylla shisha, sngew kumba ki iashoh iadat. Imat ka dei ka jaka shong ksuid phi

Nongap Masi—Em phi kong, u la ong, uwei na ki, nga iohsngew ba ki iathuh khana ki rangbah, kane ka Umtisong te ki ong ka dei ka jaka shong ka Lei Um, ym ju don ba nud ban leit pom wat tang iwei i kdait ruh na rud jong ka. Ym don ruh kiba nud ban rep ia kane ka shrah. namar ba ki sheptieng ia kane ka blei, phi i ne em ha man ka snem ki ju bred blei hangto ha rud lynti ha kjat Umtison. Nga tharai ki, khun jong ka bad ki paralok jong ka ki ia hala, ki lah ruh ban ia kajia, iashoh, ia mai, namar iohsngew kum ka jingsawa shibun ki briew, sa kawei pat ngi la shait wan ap masi hangne man ka sngi, la kumta artaiew mynta ha kine ki sngi baroh um ju iohsngew ei ei, lait tang ha ka sngi Mawlong.

Ka Song—Tip shisha ma, ka la ong, lada kumta, ngin ia leit sngap biang ha kawei pat ka sngi Mawlong ho hep.

Ka Ron—Ngin ia leit sngap biang la shem taiew ho, hep. wat pat leit iathuh briew, ho ioh paw bieit pynban.

Nongap Masi— U niew ia la ki masi, namar ba ki la slem ha kaba ki leit bad ki jong ka Ron bad ba la dei ka por bad lum lang ia ki masi, hynrei u shem ba u Mulieh bad U Thohmud kim don. Kumta u khot Mulieh Mulieh ale ah! ah! ynda u Mulieh u la iohsngew ia ka jingkhot u nong ap, Bo bo u la pah bad u mareh sha la u nongap bad U Thohmud ruh kumjuh, Bo-bo u pah bad u bud ia u Mulieh, kimareh ki tur ia ka khlaw bad sew bad sew haduh ba ki la poi hala ka kynhun.

Ha kawei pat ka sngi Mawlong baroh sawngut kito ki arngut ki Khynnah ap masi ki dat ia la ki masi sha lum bad ki ia shong ha Thad lum bad kito ki arngut ki kynthei Ka Ron bad ka Song.

Ynda haba ki la ia shong shiphang, ki la iohsngew ia kajuh ka jingsawa kumba sawa u paidbah paitsan. Kumta ki la sdang sa ka ia sait thma hapdeng jong ki.

Ka Ron—Ka ong, kane te kaba phylla shisha, katta ngi iashang khlaw ban thoh diengiap ha kine ki thain, ngim ju la iohsngew satia kaba kum kane. Kane ka lah ruh ban long ha ka jingpyrkhat bieit jong nga ba ki la bitar ki blei bad ki wan ban byrngem byrsit ia ka shnong ia ka thaw bad kan sa jia ka iap khlam ka iap them, kumta nga tharai ngi dei ban iathuh ha ki rangbah ba kin ioh iathuh ha u Syiem, U Daloi ba kin ioh phah khan phah shat, ne kumno phi ong?

Ka Song --Nga ruh nga sngew ba kum ia kane kaci kaei kaba jia khyllah, te ym dei ban shu sngap ngi la dei hi ban iatuh kumba ong ka Ron ne kumno phi ong hep? ka kyili ia kita ki nongap masi.

Nongap Masi—Hoid kein kong, ka bha ban da pyntip hi sha ki rangbah. Te ia kane ka kam phin ia peit hi ho, ngi te ki khynnah ngin donkam aiu. Kito ki Khynnah ap masi ruh baroh arngut ki ialeit bad ka Ron bad ka Song ruh ki la ia pyndap kit noh, bad ki leit phai sha la iing.

Ynda mynmiet katto katne ngut ki rangbah ki la iawan shongkai ha iing ka Ron, bad ka Ron ynda haba la iashongkai kumta, kala sdang ban iathuh ha ki, ia kaei kaba ki la iohsngew ha kine ki ar taiew ka ong ba, haman ka sngi Mawlong haba ngi la ia leit thoh diengiap ma nga bad ka Song Myria bad katba ngi dang iashong bam kwai ha Thad, ngi la iohsngew ka jingsawa kaba mih na shaphang khlieh Umtisong, ka jingsawa ka long kumba don u paitbah paitsan, ki ia hala, hain sngewmat kumba ki ia mai, ia nia, hain shi hain. Kumte ma nga bad ka Song bad arngut ki khynnan ap masi, ngi la leit ryngkat bad ka jingsheptieng ban ia peit don mano kein haba kat kata eh ka jingia khynwin; hynrei ynda ngi la iapoi hangta ym don ei ei ruh, kata ka jingsawa ruh ka jah noh. Lada phim ngiet ia nga ia leit kylli na ka Song ruh.

Ki Rangbah—U wei na ki uba kyrteng U Salong Maskut u la ong, kata te kaba ym bit ban shu sngap, dei ban leit iathuh noh ha u Daloi ba un ioh phah shat phah khein, ioh kan jia kaei kaei kaba sniew ia kane ka shnong jongngi, kata ka jingiathuh jong phi ka la biang ngi ngeit ba phim lah ban lamler ngim donkam ban leit shuh sha ka Song, ngi ngeit ia kaba phi la iathuh.

U Salong bad uta uwei pat u Rangbah. ki la leit sha iing u Daloi ha ka miet kaba bud. Ha kata ka por (miet) la don ryngkat bad U Daloi uwei u Basan bad u Salong uba kham rangbah u la iathuh ia u Daloi bad u la ong, Ko, Pa Daloi, hynnin ka miet ngi la leit shongkai ha iing ka Ron Sumer bad katba ngi dang ia kren kai ia kane katai, ka iathuh ia ngi, ha kine ki sngi Mawlong ki la leit thoh dieng sha Thad iadur Masi bad nangta na thad ki la iohsngew ia ka jingsawa kaba pher na shaphang khlieh Umtisong, ka jingsawa ka la long kum

ka jingsawa u paitbah paitsan, kumba ia nia ia mai. Kumta ha ka sngi kaba nyngkong ki la leit iapeit sha kata ka jaka ma ka (Ron), ka Song Myria bad ki arngut ki khynnah ap masi. Hynrei ynda ki la poi hangta ym don ei ei ruh. Kita ki khynnah ap masi, ki la ong ruh ba ki iohsngew kaba kum kata ka jingsawa tang ha ka sngi Mawlong. Kumta kine ki kynthei bad kita ki khynnah ap masi kila leit biang ban sngap ia kata ka jingsawa ha ka sngi Mawlong kaba bud bad ha kane ka kynti ruh ki la iohsngew kumjuh. Kane te Pa Daloi, kaba mut aiu ngim tip shuh, nga ho te nga sngew ba dei ia pyrkhat ha ka Dorbar, kumno haba ka long kumne.

Daloi—Kaba dei kumba la ong maphi ba wad ia ka daw, balei ka leit long kumta Hynrei ban ngeit eh tang ia ka jingiathuh ka kynthei, ka khynnah ruh kam long kaba dei, ka kynthei te phi i hep ka long tang ka kynthei ka bym don mynsiem ne iaw jingmut kum u rangbah, khih tang ka sla dieng ruh ka la kyndit, mih tang uwei u khniang ruh ka la lyniar, te phin leit ngeit kum ia kata ka biew?

Rangbah—Em phi, Pa Daloi, la kem ktien uta uwei pat uba kham poh, ki da iathuh ba wat kita ki khynnah ap masi ruh ki iathuh ba kata ka jingsawa ka mih shisien shi taiew kata tang ha ka sngi Mawlong hi; namarkata ngi ruh ngi ngeit bad ngi sa wan ban iathuh ia phi kum u Kpa.

Daloi—To, to, hep phi ong kumta, te nga ruh shuwa ba ngan raput (um nang ban kynnoh report kumta u ong rapút kaba u mut shuwa ba un ai report sha U Syiem) sha u Syiem, nga da phah sngap shuwa. Phi ong kum ha ka por aiu ka shait jia kumta?

Salong--Haka por kumba shiteng sngi, Pa kynrad.

Daloi—To hep. Ngan sa phah sngap. Basan, u phai sha u Salong phi la iohsngew aiu ba kine ki rangbah ki ong? Phi leit khot ia u Pator Nongkyllep ne Nongpyrda, kat uba don ha shnong ha ka sngi Mawlong ong ia u ba nga ong ma nga ba un ia leit ryngkat bad phi sha Thad ha ka por shiteng sngi ban sngap laka long ne em kaba shisha kata ka jingjia. Ha ka jingshisha hi nga ngeit ia ka jingiathuh kine ki rangbah. u phai sha ki, tangba nga shu kwah ban pynhun ia lade. Nga kwah eh ban leit sngap da lade hi, tang ba kane ka sngi Mawlong nga don kam ban leit iew sha Raliang ban thied sopti sopjat ia ki khun, bad nangta ngan sa leit ruh sha Jaintiapur ban leit shim ki tiar puja na u S'iem namar ka por bret blei ka la jan, sa tang shi bnai ei ei mynta. Da kynmaw khnang khnang ban leit sngap bad shim ruh ryngkat bad phi uwei na ki Pator, u ban leit ia sngap lem.

Basan—Kum la shai, U Basan u la leit sha iing u Pator Nongkyllep, bad tang shu poi ha iing u Pator bad haba u Pator u la mih. U Basan ula dem ngon ban nguh ia u bad u la shim baroh arti ia ki kti u Pator bad tan ia ki sha ka shyllang jong u kum ka rukom ba

ju leh, haba ki khublei ia kiba halor. Ynda haba u Pator u la phah shong ia u, u la sdang ban kylli. Hato donkam aiu ba phi wan kumne dangstep? Nangta u la iathuh ia ka hukum u Daloi. U ong ha kawei ka miet katba nga dang don ha iing u Daloi, la wan a Salong Maskut bad uwei pat u paralok jong u, uei sha kumto u pyrkhat shipor bad u ong oh! u Sah Bhoi, u Salong u la iathuh ia u Daloi ba ha man ka sngi Mawlong ha ka por kumba shiteng sngi ne, ka mih ka jingsawa na shaneng Umtisong kaba kum ka jong u paitbah paitsan kumba ki ia nia ia mai bad hala hain shi hain, bad U Daloi ynda haba u iohsngew na ki kumta, u la ong ia nga ba ngan ia leit bad phi ban ia sngap la ka long ne em kaba shisha kata ka jingiathuh jong ki.

U Pator—U pyrkhat shiphang khlem kren ei ei, imat kumba u ialeh ban kynmaw aiu re aiu (to recall his memory) nangta shi syndon u la ong, ' Phi ong ba don ka jingsawa shaphang khlieh Umtisong, kata kala dei. Ha kawei ka sngi ma nga bad u Sangot ngi ia leit donkam sha Mynsngat, shuwa ba ngin poi sha Mudop ngi iohsngew ia ka jingsawa Hum hum hapoh ito u Khlaw shaneng Umtisong, kumta ngam shym la buh jingmut eh namar hapoh ito i khlaw ka don ka nur um (small stream) ia kaba la tap da ka khlaw kaba rben bha, bad hangta ka shait pah ka Sohlyngngem. Kumta nga shu pyrkhat baka pah ka Sohlyngngem, ka ba ud ia la ka nusib jot bad kumta ngi la iaid laka iaid. Kata ka jingiathuh jongphi ka lah ban long kaba shisha. To khie leit mynta nga bun kam eh bad sa wan shaw ia nga ha kane ka sngi Mawlong kaban wan."

Basan—U la ieng bad u la shim biang ia ki kti u Pator bad u buh iaki ha ka shyllang jong u kum ban kyrkhu kyrdoh bad khublei artat bad u ong artad khublei, Pa, kata ngan sa wan kumba phi la hukum, u ieng shiphang kum ban ong aiu re aiu nangta u ong mynta ka dei ka sngi Hat (Iewduh), lashai ka Khyllaw, la shisngi ka Nongkrem, nangta Mawlong satang lai sngi bad mynta. To, to, nga la kynmaw Pa, u la leit phai noh sha la iing u da ong artad kum u bieit, Hat Khyllaw, Pynsing. Mawlong.. ..

Ka sngi Mawlong kala poi bad u Basan ynda u la lah bam ja u la leit sha iing u Pator. Ynda u la rung ha phyllaw u la iohi ia u Pator ba u shong ha shyngkup.

Pator—Phi la wan? U la kylli ia u Basan, phi ong ngin ia leit ha ka por shiteng sngi em, te dan step eh mynta.

Basan—Hooid pa.

Pator—Phi i Basan, U Daloi um don ha shnong bad ki briew ki wan'e klong' (mudui) ha nga. (Ka rukom ha Nartiang hyndai haba ki mudui iano iano ki rah shi shi klong ne shi bilor ki kiad bad ki ai ha u Daloi ne Pator, haba u Daloi um don ha shnong, bad ki ong artad da une u klong (bilor) nga mudui ia uta ne kata na ka bynta

kata kata ka daw. Ia uta u klong ne bilor kiad ki sei haduh ka sngı ban bishar ia kita ki mamla. shuwa ban shim bishar ia kita ki mamla U Daloi u shim ia uta n klong ne u bilor kiad bad u suit ha khmat ka Dorbar bad ia kaba sah ki dih noh ki longsan longheh, ynda haba la rai ia kata ka mukotduma) kumta nga la slem ban bam ja. Dang biang hi mo? Ka sngi katei dang ha shitenš bneng.

Basan—To, to, Pa ong U Basan, bad u pynmyllen ia lade da kaba ialeh kai bad ki khun u Pator.

Pator—Ynda u la lah bamja, dih duma, u khot ia u Basah, ale kein ngin ialeit noh. Na shano ngin ia leit na shaphang Mudop ne na sha Thad?

Basan— Na sha Thad, Pa.

Pator—To, ia kata ngin ia leıt noh.

Kumta ki la ia leit baroh arngut bad ynda ki la poi ha Thad kila ia shong halor uwei u maw bad nangta kila iohsngew ıa kata ka jingia hala ki briew na sha kata ka jaka baia thuh kita ki kynthei. Ka jinghala kum ka jong u paitbah patisan, kumba iashoh iadat.

Pator — Kane te kala dei thik kumba phi ong, ba iohsngew kito ki kynthei, yn ia leh kumno?

Basan — Tip kein Pa, Yn ialeh kumno? Mynta u Daloi ruh um don u dang leit sha Jaintıapur. Nga tharaı ynda ula wan te ngin iathuh ia u kumba ka long, bad ai un leh katba u sngew dei kein.

Pator — Kata kaba dei kaba phı ong, phi ong ba kita ki kynthei bad ki khynnah ap masi kila leit peit bad kim ıohi ei ei ruh, wat tang ka dak ka shin ruh kim iohi mo?

Basan — Hooid Pa.

Pator — Ia ngin ia leit peit sa ma ngi de, lehse kita ki kynthei kim nud leit khmih hajan namar ba ki sngew ngiew bad phieng ka khlieh. Kumta U Pator bad u Basan kila leit sha kata ka jaka kila iaid lyngba iaki ar tylli ki shrah bad ynda kila rung ha kata ka khlaw kila prong sha duh pdeng khlaw, hynrei ei ei ruh ym don. Kumta baroh arngut kila ia kren, kane te shisha kaba phylla tip kan jia kaba bha ne kaba sniew, la ong, u Pator, ynda la wan u Daloi te ngi la dei ban wad iaka daw.

Ynda hadien shi taiew u Daloi ula wan phai na Jaintiapur bad hamar ba u poi ha phyllaw lajong, ki Basan ki pynbthei shi suloi, khnang ba ka shnong baroh kawei kan tip, ba u Daloi ula wan

(namar u Daloi haba ula wan na shano shano ki ju pynbthei shi suloi khnang ba u paitbah un tip ba u Daloi ula wan pat ha shnong) bad u la wan rah ruh bun ki tiar na ka bynta ka Durga Puja, kumta ha ka sngi kaba bud baroh arngut u Pator bad u Basan kila leit sha iing u Daloi, U Daloi tang shu iohsngew ba u Pator bad u Basan ki wan, u la mih na kamra. U Pator bad u Basan ruh ki ieng bad ki dem ngon hakhmat jong u, ki shim ia ki kti jong u baroh arti bad ki nguh ia u.

Daloi -- Nga la jah la shi taiew tam mynta, nga la ia kynduh ia u Syiem ruh ha Jaintiapur u shait u khlain bha bad u ong ba un wan shane hadien ka puja, ka long kumno ka shnong ka thaw ha kine ki sngi?

Pator Ka bit ka biang hi shirukom, lait noh kawei ai ki briew kiba wan ai mudui ba ki ia kajia bad ki para marjan bad ki la wan 'e klong' mudui ha nga, namar ba phim don ha shnong bad nga la ong iaki ban bishar ia kita ki Mokotduma ynda phi la wan ma phi. Kawei pat kaba donkam, kumba phi la phah ia nga bad une u Basan ban leit sngap ia kata ka jingsawa kaba don haneng Umtisong kumta ngi la ia leit ha kane ka sngi Mawlong, kaba phi leit iew Raliang bad ngi shem baka long shisha kumta, kala long kum ka jingsawa u paitbah paitsan kumba iashoh ia dat. Haba ngi la iohsngew kumta ngi la ia leit baroh ar ngut sha duh kata ka jaka, ngi da prong iaka khlaw ka btap; hynmei ynda ngi la poi hangta ym don ei ei ruh em. Te ka long shisha kaba phylla bad ngim tip aiu kan jia ia kane ka shnong jong ngi ne ia ki briew jong ngi, kaba bha ne kaba sniew ym lah ban ong.

Daloi — U la dait iaka kti kmie. bad u pyrkhat shiphang bad u ong, lada ka long kumta, te thik kata ka jaka kala long ka jaka shong ksuid shong khrei. ngin phah prat noh ia kata ka khlaw bad thang da u bakhor da u kyndok bad pynbthei de da ki bom bulla de khnang ba kin phet noh kita ki ksuid ki khrei nangta.

Pator — Em phi Pa Daloi, lada phi leh kumta bad lada ka long shisha ka jaka shong ksuid, te la iap artad, ki ksuid kin bitar bad kin kem kulmar ia ki kynthei khynnah te tip yn ialong kumno? Nga tharai ka lad kaba bha tam ka long ban wad iaka daw, balei ki leit long khyllah kumne ha ka jaka kaba ym ju long mynno mynno ruh. Ngi dei ban phah khein phah shat, ne phi ong kumno Basan?

Basan — Hooid kein kata kaba dei Pa. Lada yn leh kumba ong i Pa Daloi te la iap artad, kita ki ksuid haba la pynjot ka jaka shong jongki, kin rung kulmar sha shnong sha thaw, kin pynshitom ia ngi baroh.

Daloi — Te haba phi ong kumta, kata ruh kaba dei hi. Te ngin ia leh kumta kein, mynta ka sngi aiu?

Pator — Ka dei ka sngi khyllaw.

Daloi — Te kumta ngin ia lum Dorbar koñ haka sngi Musiang ngin ia khein ia shat bad ngin ia bishar de ia kita ki Mokotduma bala wan ai ha phi. U Luh Blei. U Marphalingki ki don ne em ha shnong. Ong ia u Shutia ba un pyrta shnong naka bynta ban long Dorbar bad da phah ktien janai ia u Lum Blei bad ia u Mar Phalingki ba kin wan sha ka Dorbar.

U Shutia — Haka miet Mawlong, tang shu sep ka sngi u la mih ban leit pyrta shnong, u da ong. Hei shnong, hei thaw kane ka long ka hukum u Daloi, haka sngi Musiang, la shi sngi kan long ka Dorbar shnong ha phyllaw iing kmie jong u, Ynda u la lah pyrta shnong, u la leit sha iing U Luh Blei bad u la iathuh ia kata ka jingjia bad u la ong ruh ba u Daloi ula phah ba un wan ban kylli na u Blei Trai Nongthaw balei ka long kumne.

* U Luh Blei, U Major Gordon, ha ka Kot jong u "THE KHASIS", u thoh ia u kum U Lah Laskor; hynrei kane kam long kaba dei,. Ngi ki Nartiang ngi tip ia u kum U Luh Blei, Nongiathuhlypa ne U Nongkren Shwar.

U Luh Blei — U la ong ia u Shutia (Herold) banleit khot ia u Mar Phalingki de. Da ong ia u ba un num leit shano shano ruh ha kata ka sngi bad un sngewbha ban wan sha ka Dorbar.

U Shutia — To, to, Pa Blei. Kumta u la leit sha iing u Mar Phalingki, u la lap ia u Mar ba u dang shongkai bad tan duma khlur khlur, ula khublei ia u, U Mar u ong ia u ban shong. Syntu, Syntu, u khot iala ka khun, wallam lyngknot khun kawei ba un shong u Woh Shutia. Ka Syntu ruh kala wallam kloi, ia kata ka lyngknot bad u la shong. Te, Wow iathuh phi donkam aiu? Nga sngew phi pyrta shnong myntan ban long Dorbar haka Musiang balei?

U Shutia — Hooid Bah, U Daloi ula phah pyrta shnong ia nga na ka bynta kawei ka jingjia kaba phylla, ha kine ki sngi, arngut ki kynthei ki la leit thoh dieng sha Thad bad kila ioh sngew na shaphang khlieh Umtisong ka jingsawa kaba kum ka jingsawa u paitbah paitsan, kumba ia nia ia mai, iashoh iadat. Kane ka khubor kala poi sha u Daloi lyngba pat ia u Basan Swer, bad u Daloi haba u la iohsngew ia kata u la phah pat ia u Basan bad u Pator ban leit sngap laka long kaba shisha ne em. Kumta u Pator bad u Basan ruh kila leit bad kila ioh sngew thik kumba la iathuh da kita ki kynthei. Haba u Daloi ula ioh ka report na u Pator bad u Basan u la phah lum Dorbar bad u la ong ia nga ban pyrta shnong.

U Mar — Kiei kita ki kynthei, ia kita ruh dei ban pynhajir kein.

U Shutia — To, to, Bah. Nangta ula leit sha iing ka Ron Sumar bad u la ong iaka ruh ban wan sha ka Dorbar shnong ka ban long haka sngi Musiang.

Ka Ron - Ryngkat bad ka kiuh ka ong, to ngan sa wan ryngkat bad ka Song.

Ki sngi Musiang kala poi bad ki Rangbah Rangsan baroh ki la poi, baroh arngut ki Pator ruh kila poi. Nangta u Daloi bad ki nongbud jong u kila poi hadien eh. U Paitbah baroh kila ieng tang shu wan u Daloi. Ynda ula shong, baroh ki paitbah ruh kila shong. U Pator Nongkhyllep u shong sha ka diang u Daloi nangta u Pator Nongpyrda bad u Sangot. Ha ka liang ka mon u Daloi, la shong u Luh Blei bad u Mar Phalingki bad ki Basan baroh.

Daloi — Rangbah badonburom, nyngkong eh, nga kwah ban pynpaw ha phi kiba khraw batri balei ba nga khot ia kane ka borbar mynta ka sngi. Nga ngeit ba don na phi kiba la tip bad kiba la iohsngew ruh ia ka jingjia kaba pher bala jia hangtai ha khlieh Umtisong ha kine ki lai-saw taiew man ka sngi Mawlong. Ia kane ka khubor la wan iathuh ia nga da u Basan Swer, u ong ba ha kawei ka sngi 2 ngut ki kynthei kila leit thoh dieng sha Thad bad kila iohsngew ka jingsawa kaba phylla, ka jingsawa kaba kumba iashoh iadat, hain shi hain, ynda haba kila leit peit ym don ei ei ruh em. Dei kumta Basan?

Basan — Hooid Pa.

Daloi — Phi ong ba iathuh ka Ron bad ka Song, ki don hangne mynta, "kitai ki shong hangtai ha pyrshah jongphi hi la ong u paitbah." Oh! la ong u Daloi, ka dei kumta? ula phai sha ka Ron.

Ka Ron — Bad ka kiuh artad ban kren ruh ym lait bha. Hooid Pa kynrad, ka la ong.

Daloi — Shong, shong hep u la ong ia ka Ron. Nangta u nang iathuh shuh shuh, u ong khnang ban pynshisha ia kane ka jingjia nga la phah sngap ruh sa da u Pator bad u Basan bad kine ruh ki la leit bad ki la wan iathuh ba ki iohsngew thik kumba iohsngew kita ki kynthei. Kumta ma nga bad u Pator ngi la ia kut ban wad noh iaka daw balei ka leit long khyllah kumne. Mynta nga khot lang ia phi baroh bad ia U Luh Blei ruh ba un sngewbha ban kylli pyrthew na U Trai

Nongbuh Nongthaw, balei ka leit long kumne - Mynta ngan kyrpad ia u Luh Blei ban leh kumta ne kumne phi u paitbah phi ong kumno?

Hooid kata kaba dei, Pa Daloi, la ong u Paitbah.

Daloi — To, Pa Blei u ong ia u Luh Blei, to wad iaka daw ba ngin dup tip ban leh kumno, khnang ba kan nym jia kaei kaei kaba sniew iaka shnong ka thaw.

Luh Blei — U sei ia la ka shanam naka pla kwai-tympew jong u, bad u la pawang iaka shane shatai. Nangta ula ong, Pa Daloi, kane te ka ban iap, la shet U Mar Phalingki, bad lehse ka ban ialong thma pynban bad u Daloi Raliang, U Mar ula wan rah noh iaka blei iew na Raliang bad u bred ha kata ka jaka ruh lynti ha khlieh Umtisong. Kumta ka blei iew na Raliang kala wan phet noh bad ka shong sah ha Nartiang, bad ha man ka sngi iew Mawlong (namar ha Raliang ka shait long iew haka sngi Mawlong) bad ki paitbah ki puri blei ki iawan iew hangta ha kaba u Mar ula bred ia kata ka blei iew. Kumta ka jingsawa kaba ki iohsngew ka long ka jong ki paitbah puri blei. Ia kine ym lah kein ban iohi da ki khmat briew.

U Mar — U la dom sia, phi ong nga la shet, kata ka mut ba phi ong ba nga leit tuh iaka blei iew na Raliang se mo? Sngap Daloi kynrad ngan iathuh iaphi La kumba shi bnai shiteng mynta, kata haka por thiew kynbat kba, nga la leit iew sha Raliang bad ynda haba nga la lah siew lah tda, u la ther u lap bah lap san. Kumta nga la leit ban ia pan kylliang knup ne trap na ki trai shnong te kim ia ai setia, kumta da ka jingbitar nga shim kawei ka mawlyngkniap napoh iew bad nga kup slap da kata. Shuwa ban rung sha shnong u slap ruh ula rang bad nga bred ia kata ka maw harud lynti ha khlieh Umtisong. Tip kata kan dei ka blei? Nga rah ka maw ngam shym rah ia ka blei, ka long kaba eh hi ruh ban rah kat iaka Blei.

U Luh Blei — Kata ka maw kaba phi rah ka long ka maw ha kaba ka blei ka shong namar kata haba phi la rah ia ka jaka shong jong ka te ka la bud kein.

Daloi — Haba phi ong ba ka blei iew kala phet na Raliang sha Nartiang te yn ialeh kumno. Ngin shu sngap noh ne yn ialeh kumno?

U Luh Blei — Katba kum ka jingshai kaba nga ioh na u Blei, te ngi la dei ban pynlong iew noh hangne shi syndon.

Daloi — Kata kaba dei, te mynta u Syiem ruh um pat wan, u iathuh ia nga ba un wan sha Nartiang hadien ka Durga Puja.

Ha kane ka Puja ula dei ban sah ha Jaintiapur namar mynshem snem u don hangne. Te ha kane pat ka kynti ula dei ban don ha Jaintiapur. To ngin ia ap haduh ba un da wan kein. Sa kawei pat kumno shaphang u Daloi Raliang, u lah ban ia kajia ne hiar thma ia ngi namar ba u Mar u la rah noh ia ka blei jong ki.

Pator — Ngam tharai ba u nud ban leh ei ei, kane ka jingjia lada phi pyrkhat kam dei ka bor briew, hynrei ka dei ka bor Blei. U Mar um shym mut ban rah iaka blei, hynrei ka shu leit jia ryngkhat, kawei pat ngi don hapoh u juh u Syiem. Ai ba u Syiem un pynbeit ia kane ynda u la wan, u phai sha u Daloi bad u ong, nga tharai ngi dei ruh nalor kane ka jingjia bad ai report shaphang ka jinglong jong ka kam hapoh kine ki bnai ba u la jah.

Daloi — Kata ka jingong jong u Pator Nongkhyllep ka long kaba dei. Kam dei ka bor briew, ka long ka bor Blei. Ai ba u Syiem un pynbeit hi ia kane.

Nangta ka Dorbar kala wai bad baroh kila leit phai sha la ting, ryngkat bad ka jingkmen ban ioh iew noh la ha shnong bad ka jingsngewsih ruh ruh kumno ki ialong bad u Daloi Raliang.

KA BYNTA III

KA JINGLEIT PHAI U S'IEM SHA NARTIANG BAD KA DORBAR JONG U.

Characters:—

1. U Daloi Nartiag,
2. U S'iem Jaintia,
3. U Pator Nongkyllep,
4. U Pator Nongpyrda,
5. U Bhutia,
6. U Luhblai.
7. U Mar Phalingki,
8. U Daloi Raliang,
9. Ka Shai, ka lok U Daloi Raliang,
10. Ka Synshar, Ka Khun U Daloi Raliang,
11. Ka Ron, Nongkhrong Iew ha Raliang.
12. Ki Bas, Nartiang,
13. U Daloi Nongtalang,
14. U Daloi Jowai bad
15. U Daloi Nongbah.

Haba la dep ka Durga Puja, U S'iem u la pyntip ia U Daloi Nartiang, ba un wan poi sha Nartiang ha ka sngi Musiang. U Daloi ruh tang shu ioh ia kane ka khubor, u la phah ktien sha Mupliang, ba kin pynkhuid ia ka lynti naduh Mupliang haduh Wah Myntang. Bad nangta u la hukum ia ki Nartiang ruh, ba kin pynkhuid ia ki lynti-ki syngkien, ia ka shnong - ka thaw. Bad

khnang ba kan iaid ka kam, u la hukum ruh ia U Shutia ban pyrta shnong.

U Shutia : U la mih na ing uda pyrta. Hei Shnong, Hei Thaw, Kane ka long ka hukum na U Daloi, ba U S'iem un wan phai sha shnong ha ka sngi Iew Musiang. Namar kata te to ia pynkhuid ia ka shnong. ka thaw, ki lynti-ki syngkien. Hei ho. U da iaid ia ka shnong baroh sawdong u da pyrta ia ki juh ki ktien.

U S'iem um shym la lah ban iaid tang shi sngi naduh Jaintiapur haduh Nartiang. Kumta haba u la mih na Jaintiapur ha ka sngi Nongkrem (Pynsim) u la shah miet noh ha Sohkha. U Daloi Nongtalang haba u la tip ba U S'iem un wan sah miet ha Sohkha u la phah shna Dara ha ki Nongsohkha namar bym don ka jaka kaba bit ba un sahmiet. Ynda haba ula poi ha Shnong. U Daloi bad ki tymmen ki san ki la leit ban ia kynduh bad u ryngkat bad ka nguh S'iem de. U la sah shimiet hangta bad u la ioh ruh ka por ban kylli ia ka jinglong ka jingsynshar hima sima hangta ia ka jinglong ka muluk ka jaka.

Ha ka step Mulong ynda haba U Daloi Nongtalang u la lah pynbiang ia ki Nongkit - Nongbah bad haba u la lah bam lah dih u la mih na Sohkha bad u la sangeh ban shongthait ha Jarain. Hangne ha Jarain ki nongjarain ki la shna kawei ka Khilon ban pdiang sngewbha ia U S'iem. Ki tymmen shnong bad u paitbah babun ki la wan ban ia kynduh ia u S'iem. Ynda haba u la lah ia kren bad ki shaphang ka jing long ka shnong ka thaw bad bun ruh kiwei kiwei de u la leit noh ban leit sha Jowai shua ban rung shapoh shnong. U Daloi Jowai ryngkat bad ki Basan jong u bad u paitbah ba bun ki la ap ia u ha Khim Musniang. Ynda haba ki la lah pdiang ia u S'iem kum ka rukom. U Daloi Jowai u la ialam ia u sha Ing Balieh, ban sah miet hangta. U S'iem ynda haba u la ioh ka report ktien na u Daloi shaphang ka jinglong jong ka shnong ka thaw, bad ka jinglong jong ka kam ha ka Elaka Jowai, u la leitrung sha kamra kaba ki la pynbeit ba un sha miet, bad u ong artad ia u Daloi ban wan pat lashai mynstep. U Daloi, u la nguh ngon ha khmat U S'iem bad u la leit. noh bad u la pynbiang ruh ia ka ration U S'iem bad ki briew jong u.

Ha ka step Iew Musiang, u la ai lad ia ki Rangbah bad ki paitbah ban ia kynduh bad u, khnang ba un tip ia ka jinglong ka shnong ka thaw ba suk ka sain jong ki. Ka dei ruh artad ka sngi Iew kumta ki briew na jngai shnong ruh ki la ioh lad ban kynduh bad u. Bad ynda la lah nangta, u la leit shang Iew noh bad u da thied jingthied ia la ki khun.

Ynda haba u la wan Iew bad haba u la lah bam lah dih bad ba U Daloi ruh u la pynbiang ia ki nongkit nongbah, u la mih noh bua

leit sha Nartiang. U Daloi bad ki basan ki leit on lynti ia u haduh Lad Nartiang, kaba jngai kumba shi mail ne na Jowai (ka jaka ha kaba don ka Petrol Pump mynta).

Ynda haba u la poi ha Nongbah, ka shnong kaba mar shiteng lynti, ha pdeng ka Jowai bad ka Nartiang, u la shem ba u Daloi Nongbah wat lada u long tang u Daloi, uba rit ha pdeng ki Khadar Daloi u la thaw ka khilon habar shnong ban pdiang ia U S'iem bad u la khreh ruh ka bam sngi ia u S'iem bad ki briew jong u. Ynda haba u la lah bam ja sngi bad ba ka sngi ruh ka la sdangnoh. U la ia kren bad ki tang shiphang ka jinglong ka shnong ka thaw bad ia ka suk ka sain jong ki ka jing synshar khadar hapoh ka Elaka Nongbah. Bad haba u la tip ba kiei kiei baroh ki iaid beit iaid ryntih u la leit noh sha Nartiang bad U Daloi bad ki basan ki leit on lynti ia u haduh bar shnong.

Nangta U S'iem bad ki nongbud jong u kila nangleit bad ynda haba ki la poi ha Lad Mupliang U Daloi Nartiang ki Pator bad ki Basan ki la wan shaw ia u, Ki Rangbah bad u paitbah na Mupliang ruh ki la wan ban ia kynduh bad U S'iem, Ynda haba u la lah ia kren katto katne bad ki Rangbah Mupliang, ki la ia khublei ia u. U la leit noh, u da hiar ia u thiep shaduh Wah Myntang, ryngkat bad U Daloi, ki Pator bad ki Basan. Hamr ba u iuh kjat ha shiliang Wah Myntangi ki siat shi tup ban pyntip ba U S'iem u la wan poi bad ki kynthe, ruh ki la lukar shaw. Kumta u la nangiaid ia kiew ia u thiep shaduh Majar. Bad tang shu rung ha ka khyrdop ka ban leit sha ing blei bad sha ing jongu, ki siat sa shi tup bad ki kynthei ruh ki la lukar shaw (lukar ka dei ka ktien Bengali kaba pynmih sur tang da kaba pynkhih ia u thyllieij).

Nyngkong eh u leit rung sha ing blei (temple), bad nangta u sa leit sha la ing, ki kynthei pat de ki iai lukar hi shaw shi shaw haduh ba u la rung shapoh ing - kaba long ka ing S'iem (Kane ka ing S'iem kam don shuh mynta, tang ba ka kynroh bad ka Gate te ki dang sah haduh mynta. Ha ka jaka kane ka Ing S'iem mynta la don da ka P.W.D. Inspection Bungalow). Shwa ba un ia khlad bad U Daloi, u la ong ia u, ba u la thait eh, kumta un sa wan ia kynduh bad u hadien arsngi.

Ynda la poi ka sngi kaba lai, kata hadien ar sngi, U Daloi bad baroh ar ngut ki Pator bad katto katne ki Basan ki la leit ia kynduh ia u ha ing S'iem. Ynda haba U S'iem u la mih na la ka kamra ki la ieng bad dem ngon ha khmat jong u. Bad ka jing ia kren ka sa sdang.

U S'IEM — To kein Daloi, iathuh kumno ka long ka shnong ka thaw, ka muluk ka jaka; ha kine ki bnai ba nga la jah na shnong?

Daloi — Ka shnong ka thaw ka shong suk shong svin bad nga la ioh khubor ruh na kylleng sawdong ka Elaka, ba ka kam ka iaidbeit

hi bad ka synshar ka khadar ruh. Tang ba ka don kawei ka ka jingjia kaba phylla, kata kata ka long, ba ha kato ka khlaw ha khlieh Umtisong, ka mih ka jingsawa kaba kumba ia knieh aui re aiu, kaba kumba iashoh iadat, kaba hain shi hain, haman ka sngi Mawlong. Hynrei, ynda haba leit peit, ha kata ka jaka, ei ei ruh ym don. Nongkong eh la ioh ia kata ka khubor na ki arngut ki kynthei kiba leit thoh diengiap. Bad haba la wan iathuh ia nga shapang kane ka jingjia, nga la phah sngap sa da U Pator Nongkyllep bad U Basan. Kine ruh, ynda hada ki la leit sngap ki la shem ki la shem kumjuh kumba la iathuh da kita ki kynthei. Haba ka la jia kum kane kaba khyllah, nga la phah shat phah khein ha U Luhblai. U ne haba u la khan da kaba pawang ia la ka shanam u la ong, ba ka blei iew Iew na Raliang ka la phet noh sha Nartiang bad ka la wan sah noh hangne ha Nartiang. U ong ruh ba U Mar Phalingki u la wan rah ia kata ka blei iew. U Mar pat de u ong, ba um shym wan rah ia kata ka blei, u shu shim ia kawei na ki mawlyngkniap kiba don hangta ha iew bad u kup slap da kata ka maw, namar ba u ther jur u slap bad haba u la leit pan knup pan trap na ki traishnong ruh kim ia ai. Kumta da ka jingbitar u rung sha iew bad u la shim da kata ka maw ban kup slap. U ong ruh ba shwa ba un rung shapoh shnong (Nartiang) u slap ruh u la rang, bad u bred noh ia kata ka maw harud lynti hangtai ha khlieh Umtisong. Katba kum ka jing ong U Luhblai, kata ka maw ka dei ka jaka shong jong kata ka blei iew, bad haba U Mar u la rah noh ia kata ka jaka shong jong ka ka ruh ka bud lang noh. Hangta pat U Luhblai u ong, ba kata ka jingsawa ka long namar ba kata ka blei iew ka la wan shane sha Nartiang bad ka la pynlong iew noh ha kata ka jaka kaba ka don, bad ki paitbah ki puri blei ki la wan iew. Kumta ka jingsawa ka la long nakaba ki ia hala maki. Nangta pat de, u ong shuh shuh, ba kat kum ba kup ha ka khan jongu, la dei ban pynlong iew noh hangne ha Nartiang ha ka sngi Mawlong - ka sngi ba long iew ha Raliang. Hynrei hangne nga iohi ba ka don ka jingma ruh, U Daloi Raliang, lehse, un ym suk ia kane, ba ka blei iew jong u ka la phet noh na ka jingleh jong U Mar Phalingki. U lah ban thaw ia kajia ne ia leh thma bad ngi da ka stieh ka wait.

U S'iem - Haba U Luhblai u ong ba dei ban pynlongiew noh shisyndon. Phi U Daloi, ki Pator, phin ia ong kumno? Yn leh noh kumta, kumba ong U Luhblai ne kumno?

U Daloi - Ngin ia ong shuh kumno, nga sngew ba ngim lah ban ong da kumwei pat. Haba U Luhblai u la ong, te la dei sa tang ban leh kein, ne kumno Pator ?

Pator Nongkyllep:— Ngan ong kumno pat, la dei ban shu kohnguh kein iaka jing ong jong u Luhblei, namar ma u hi um kren na lade lymda ula ioh ei ei na U Blei, namar lada ngi ngim kohnguh ia u Luhblei, te ka long hi kumba ngim kohnguh ia U Blei hi. Shaphang ka kam pat kaba iadei bad u Daloi Raliang te nga ong ba une ruh u long u dkhot jong ka Dorbar Pyllun u Siem bad ka Elaka Raliang ruh ka long hi hapoh ka Hima Jaintia. Te namarkata nga tyrwa ba u Siem un khot ia u ba un wan shane ban ia pynbeit ia kane ka kam.

U Siem:— Kata ka jingong u Pator ka long kaba dei. Ngi dei ban kohnguh iaka ktien u Luhblei ban pynlong Iew noh ha Nartiang. Shaphang u Doloi Raliang ruh um lah ban ong ei ei shaphang kaba pynlong Iew hi. Lada nga kum u Siem hi bad da ka bor Siem jong nga ngan pynlong Iew hangno hangno ruh, uei u ban ujor ? khamtam lei lei ka Nartiang ka dei ka jaka shong lyiur jong nga, ka da long kaba dei eh hi ban don noh la ka Iew hangne, bad shaphang ka jingphet noh kata ka blei na Raliang shane, kane lei lei ka ktah ia u hi, hato ka pap ka sang aiu ula leh haduh baka blei kam kwah shuh ban sah haka Elaka jong u. Ia kane nga iohi ba u dei ban ai koiphot hakhmat jong nga kum u khlieh ka niam bad ka jingsynshar, bad hakhmat u Blei hi ruh.

Doloi bad ki Pator bad baroh kiba don ha kata ka Durbar shaw kila risa bad than kti, bad ki ia ong ka jingong U Siem kynrad kaba dei. Kane ka pyni ba phi long da shisha u Siem Blei bad ba ka jingstad jong ki blei ka shong tylli ha phi.

Siem:— Pator Nonghyllep. un leit khot ia u Doloi Raliang bad ban pynhajir ia u hakhmat ka durbar jong nga khnang ba ngan ioh kylli ia u, ka pop ka sang aiu ula leh haduh ba ka blei Iew kam treh shong shuh ban sah ha Iew jong u. Ngam shaniah ban shu phah da u Shaphrasi, namar kane ka long ka kam kaba pher. Kumta nga sngew ba nga dei ban phah da u briew uba kum ka kyrdan jong phi, ban leit khot ia u Doloi Raliang ba un wan paw hakhmat ka Durbar jong nga. Wat leit iathuh ei ei ruh ia ka daw balei ba nga phah khot ia u, shu ong beit ba u Siem ula wan phai na Jaintiapur, bad u phah ia ki Doloi baroh ban wan ai report shaphang ka jinglong ka kam hapoh kine ki bnai, bad shuwa ba un phah khot ia kiwei kiwei ki Doloi u kwah ban ia kynduh nyngkong ia phi. Wat pat leit iathuh briew ruh ia kaei kaba ngi iakren mynta ha ka dorbar phi sngew ? Kine baroh ruh u Doloi ki Pator bad Basan da sngap jar shuwa wat leit iathuh hano hano ia kaba ngi la iakren hangne, kumta shim lem ia uno uno u Basan uba phi lah ban shaniah sa ialeit ryngkat bad uta. Ong ia u Doloi ba un wan kham kloi lada lah te sa ialam ryngkat bad phi.

Pator;— To, to Pa 'iem.

Ka Dorbar kala wai bad baroh kila leit phai sba la iing la iing.

Kum lashai dang mynstep, u Pator ula khreh ban leit sha Raliang, ula shim lem ryngkat bad u ia uto u Basan uba ia leit ban sngap ia kata ka jingsawa tang ba ula maham ia u ba um bit ban iathuh ei ei ia u Doloi Raliang, ia kaei kaba la jia. Kumta ki ia leit baroh arngut bad kila poi ha Raliang haba lasdang noh ka sngi bad ki'a leit beit sha iing u Doloi. U Doloi u dang iashong ha shyngkup iing bad katto katne ngut ki Rangbah. U kyndit haba u iohi ia u Pator Nartiang ba u wan bad uwei u Basan. Haba kila rung bad bala ia khublei kylliang, u Doloi ula ong iaki khun jong u ban wan rah um sait kjat bta khmat iaki. Ynda haba kila lah bta khmat — sum kjat kila rung bad kila iashong kai bad ki sdang ban iakren ia kane katai.

Doloi:— Ula kylli ia u Pator. Pator, u ong, balei phi wan shane phi donkam aiu ne shano phi mut ban leit ?

Pator:— Em, ngam leit shano shano ruh nga shu wan khnang tang hangne, ban wan rah kawei ka khubor ia phi, ba u Siem u dang shu lah wan na Jaintiapur ha kane ka sngi Musiang, bad namar ba u la sah kham slem sha Jaintiapur kumta u kwah ban iakynduh bad ki Doloi uwei hadien uwei namar kata ula phah ia nga ban iathuh ia phi ba u kwah ban ia kynduh nyngkong ia phi. Ia u Doloi Nongtalang, Doloi Jowai bad Doloi Nongbah te ula iakynduh iaki haka por ba u wanphai na Jaintiapur Te lano phin keit ka kam te imat kaba kyrkih, phi lah ban ia leit ryngkat?.

Doloi:— U pyrkhat shiphang: nangta u ong. Tip kein ka kam aiu mo, lehse haba ula lah sah kham slem sha Dkhar ula don kam peisa bad ban tip shaphang ka jingmih bad jinglut. Ka khajna te la jan ioh lut sah satang katto katne shnong. To ngan nang rah noh ia kane kaba don haka kti, ka shim por ba ngan pynbiang iaka jingkhein jingdiah. Te namar kata te sah miet noh mynta shi miet bad ngin sa ia leit lashai, long em ?—

Pator:— Ym long balei ? Kata te kaba sngew-tynnad eh hi kein ban ioh ban ia leit ryngkat, bad iathuh khana de artad ha lynti.

Doloi:— To kata phi nang shong khyndiat, katba nga dang peit iaki jingkhein jingdiah. Ko khun, u khot ia ka Synshar, ko khun shim uto u riewhadem shlang bad shet shi khiew ba ngin iabam kai bad u Pator Nartiang, tylliat ka tungtap de.

Ka Synshar:— To, to pa, kala ong, kumta ka pynkloi ban sliew ding bad ka shet kumba shi ser ne, ka shim iaka tungtap jyllang, sohmynken etc, bad ka tylliat tungtap. (Riewhadem-shlang (usaru wa shlang) ka mut u riewhadem lung uba ki shet bad khlai ia u, nangta ki thad tyrkhong bad thep ia u ha u khra ne trop ban ioh bam haka por synrai ne tlang).

U Daloi ula rung sha ka kamra jong u, u la plie ia ka synduk u sei ia ka peisa bad u shem ba ka khajna ba la lum ka lang 1500 tyngka. Nangta u ong halade. "Ngan rah shuwa kane 1000 tyngka bad ngan buh shuwa kane 500 tyngka ioh donkam eiei hapoh shnong poh thaw". U thep ia kata ka 1000 tyngka ha ki artylli ki byrni bad u teh khop. Hadien kata u la mih noh sha ka jaka ba don u Pastor bad u Basan Nartiang. Tang shu poi ha ki u la ong nga la dep pynbiang ia kiei kiei baroh, to ngin ia bam kai noh da u riewhadem-shlang, ngi shane ngi shait buh ia une u riewhadem ar khra lai khra shisnem, bad ngi bam kai baroh shi tlang. Kumno phi sha Nartiang phi ia buh ne em?

Pator:—Oh, ngi ruh ngi buh bha ia une. Sha shnong jong ngi lei lei, ngi ju shet ha ka por ot kba, ngi shet shikhiew shikhiew bad haba ki nongbylla ot kba ki wan buh kba ha ing jong ngi, ngi da ai riewhadem ia ki mar mar shi maloi.

Daloi :—Kumta, ngi ruh ngi shait leh ia kane. Ko Synshar, u la khot ia ka khun, u la ih uto u riewhadem, wallam noh khun ba ngin ia bam kai.

Ka Synshar :—La ih pa, ka ong. Kumta ka wallam ia uta u riewhadem ha ka pliang bad ki la bam bad ia tah da kata ka tungtap.

Daloi:—U ong ia ka Synshar, khie khun leit wad syiar wad pylleng bad shet ba ngin ia bam ja bad kine ki paralok la shibit mynmiet.

Ka Synshar haba u kpa u la ong kumta ba kan leit wad syiar wad pylleng ka la khot ia uwei u para jong ka, u Siang, ban ia leit ryngkat bad ka. Kumta baroh arngut ki ia leit bad tang jang jang ki la leit bad ki la wanphai noh, ki da wan thied 2 tylli ki syiar bad 12 tylli ki pylleng, ka la ot ia kita ki syiar bad ka shet ia ki. Ia ki pylleng ruh ka shet tylli ia ki. Ynda la lah shet lah tiew, ka la ong ia la ka kmie ban wan khad ja noh ia ki jong u Pator.

Ka Shai, ka lok u Daloi ka la wan ryngkat bad ka Synshar, bad ki la ia khreh ban ai ja noh ia ki jong u Pator, ka la khot, ko kpa ale ia wan bam noh, ka ong ia u Daloi. Kumta baroh 3 ngut ki la ia wan bad ki la iá bam ja. Ynda ki la lah bamja. Ka Synshar ka la wan rah umthet bad umdih bad haba ki lah thetkti, ki la kynruh ktien, ki la ia shong bam kwai bad dih duma, ki la leit thiah noh ha ki kamra ba la khreh ia ki.

Ha kata ka miet namar ba ki la thait na la ka jingleit, ki la thiah kumba iap. Ynda la kynih u syiar nyngkong, ki la kyndit bad ki la iohsngew ba ka lok u Daloi bad ka Synshar ba ki la khie bad ba ki la khreh ka shet ka tiew. Bad haba la shai byrngut ki ruh ki la khie bad ba ki la leit shabar sha mynshem, bta khmat bta khmut. Kumta baroh lai ngut: U Daloi Raliang, U Pator, Nartiang bad U Basan ki la ia shong bad ia dih duma bad bam kwai.

Ynda haba ki la ia shong kumta shiphang bad ia kren kai de. Ka Synshar ka la wan khot ia ki ban ia bamja noh. (Ha kata ka por ym pat don sha ne dud ne ruti-makhon. Ki briew ki bam da ka ja syndon dang step, bad ki bamja ruh lai sien shisngi; mynstep, mynsngi bad mynmiet.) Ynda la lah bamja ki la ia thetkti, kynruh ktien, ki sa ia bam kwai, dih duma.

U Daloi: Shua ba kin ia mih ban leit Nartiang, u la khot ia u Basan bad u ong. Basan, phi phin ia leit bad nga sha Nartiang mynta ka sngi. Kumta to leit khreh ia lade bad wad ruh laingut ki nongkit jingkit, arngut kin kit ia kane ka khajna u Siem bad uwei pat un kit trop ia nga.

U Basan, u la jah tang kumba shikynta ne u la wan phai bad ki laingut ki nongkit bad ki star ki star de, u Basan ruh u la wan rah bad ka kymbor de kaba u la tawah ha ka pla khung jong u. U Daloi, ynda haba u la iohi tang ba ki wan rah tang ki star. U la pyrkhat ban shu kit ia kita ki byrni da u star ka long ka bym lah ban long, artad ba ki don ruh ki tiar jong u Pator bad u Basan kiba ki dei ban tynrong lem, u la phah shim artylli ki khoh, u thep ia kita ki byrni tyngka ha trai bad nangta u sa buh halor ia ki tiar jong u Pator bad Basan.

Kumta ki la ia mih ban ia leit sha Nartiang. Ynda ki la poi ha Nongjngi, ki la shong thait ban bamja sngi. Bad nangta ki la ieng ban ia leit noh, namar ba ka sngi ka la sdang noh, bad ki la poi ha Nartiang shua ban sep ka sngi. U Doloi Raliang bad ki nongbud jong u, ki la leit beit sha ing u Daloi Nartiang, U Pator bad U Basan pat de ki la leit sha la ki ing ki ing.

U Daloi Raliang tang shu poi ha ing u Daloi Nartiang u la leit sha ka kamra u Daloi Nartiang bad u Daloi Nartiang ruh u la mih bad ki la ia khublei kylliang, kumba ju long ka rukom U Daloi Nartiang u la ong ia la u shakri ban wan rah umsait kjat um bta khmat ia u Daloi Raliang. Kumta bran bran ki la wan rah ia kata ka um. Bad u Daloi Raliang ynda u la lah sumkjat bta khmat u ia shong bam kwai dih duma. Katba ki dang ia shong kai. U Daloi Nartiang u la ong ia la ki shakri ban wallam 'iad um (Rice Beer) namar dei tang kane kaba long ka jingdih jong ki ha kata ka por, ym ju don Kiad Pudka, ki dih tang da ka 'iad um, kaba long ruh ka jingdih kaba pyntngen bad pynjah thait ia kiba thait ba jrem. Nangta ki la sdang ban ia kren kane katai, ki kam hima sima. Hamar kane ka jingiakren, U Daloi Raliang u la kylli ia U Daloi Nartiang. "Ko, hynmen, u ong, nga sngewlyngngoh te phi. Balei ba U S'iem u la phah khot da U Pator, ha jingshisha te tang da u Chaprasi ruh la biang. Balei, ba da phah kat da U Pator, ka kam aiu eh? U Pator ruh ym shym iathuh ei ei ruh ia ka daw. Hynrei u shu ong, ba U S'iem u don-kam kyrkieh ban ia kynduh ia nga ban ia pyrkhat ei ei. Ngam tip

satia balei ba u phah khot. La katta ruh, nga shu tharai ba lehse, namar ba dang shu lah wan na Jaintiapur te ioh u donkam tyngka kumno kumno, nga shu wan rah T. 1000/- (shi hajar tyngka) la shai mynstep ngan sa leit rah kane ka tyngka shi hajar. Ia leit bad phi ho Hynmen. Tip katno por lah ban ia kynduh bad u?"

Daloi Nartiang: Um kwah ban ia bun ktien shuh, bad u shu ong noh Imat phi la thait te Para, ka bha ba ngin ia bam noh. U la ong artad ia la ka Lok bad ia ka khun ba kin ia khreh noh ia ki shua bad ia ki nongbud U Daloi Raliang bad ki shakri jong u kin sa ia bam hadien. Shua ba kin ia bam, u khot ia u Hed u shakri jong u ban khreh jaka thiah ia U Daloi Raliang.

Ka Synshar, ka lok U Daioi, Ynda ka la lah khreh, ki iaka shong ia ki, ka khad ia ka ja ka jyntah, bad ka la khot ia ki, ka ong, ko Kpa, ale wan noh.

Kumta ki la ieng bad rung sha ing shedja ban ıa bamja noh. U U Daloi Nartiang, n la kylli ia la ka lok, Ko Kmiz, phi ia jynjah aiu?

Ka Synshar, ka ln jubap, bad ka la oug. U Pator, u p^hah artylli ki 'iar lud bad nga la shet da kita ki s'iar.

U Daloi Nartiang, u phal sha U Daloi Raliang, Phı ı para. U Pator uba bha sbun shisha, katno long uba sngewnguh.

U Daloi Raliang, Hooid kein, uba hha shisha. Kumta ki la ia thet kti bad ia bam noh.

Ynda haba ki la lah bam baroh arngut, ka lok u Daloi ka la khot ia ki nongbud U Daloi Raliang bad ia la ki shakri ba kin ia wan ia bam noh sa ma ki de. Ki ruh ki la wan bad ynda ki la lah bam, ki la leit thiad noh bad ki shakri U Daloi Nartiang.

U Daloi Raliang :—U la pynkynmaw ia U Daloi Nartiang shaphang ka por kaba kin leit ia kynduh ia U S'iem, u la ong, katno baje hynmen ngin ia leit? Kano ka por kaba bit eh ban ia kynduh ia u? Bad na ka daw aiu?

U Daloi Nartiang :—Tip kein, nga ruh ngam sngewthuh balei ba u phah khot da U Pator, Nga shu tharai ba don kaei re kaei kaba kham kyrpang, ba u kwah ban ia syllok bad phi. Hapdeng ki Rangbah Rangsan, u shu khot ia U Pator Nongkyllep, bad u hukum ia u ban leit shaw ia phi, ngi ruh ngim tip bad imat um kwah ban iathuh ia ngi ia ka daw. Tang ba ka la bha ba phi la wan artad ia ka khajna kaba phi la lah lum. Nga tharai ka bha ban ai jingtip noh ia u ba phi la wan. Bad kylli artad na u katno por ban ia kynduh bad u lashai. Ai ba un buh hi ma u kano ka por kaba bit ia u. U Shutia, u don ne em hangne, u la kylli ia ki shakri jong u, ne lada don uno uno u Basan ruh bit hi, khot ia u hangne, ong ba nga donkam ia u.

U Shakri :—U mih, bad u iohi ia u Shutia, bad u ong. Oh! utai u Shutia u ia syaid ding bad ki briew U Daloi Raliang. Kumta u khawoid ia u. U Shutia ruh, u la wan, bad u la phah ia u sha u Daloi.

Daloi Nartiang :—Ynda u la iohi ia u Shutia, u ong, Ale ale hep hangne. Bad ynda u la wan, u ong, peit hep, wat lada la miet ruh, khie leit sha Ing S'iem bad iathuh ia u S'iem, ba U Daloi Raliang u la wan myntan jan miet bad u sah ryngkat bad u Pa Daloi, u kwah ban tip ha kano ka por ka ban bit ia phi lashai ban ia kynduh. Phi sngewthuh em, to iathuh kumno phin ong.

Shutia —Ngan ong kumne: U Daloi Raliang u la wan bad u sah bad u Pa Daloi. U kwah ban ia kynduh ia phi lashai; ha kano ka por kaba bit ia phi, Ko S'iem kynrad.

U Daloi Nartiang: —Bes: la ong u Doloi, kumta hep, khie leit.

U Shutia: U la leit bran bran sha Ing S'iem. Bad ynda u la poi ha khyrdop ban rung sha Compound u S'iem, u sentari u la kynhied ia u (challenged). Bad ynda u la sngewthuh ba u dei u Shutia, bad ba la phah ia u da u Daloi ban leit donkam sha u S'iem u la pyllait ia u ban leit. Nangta u la rung bad u la iohi ia u Durwan bad u la kylli, la u S'iem u don ne em?

U Durwan: U ong u don bad u rung artad shapoh ban iathuh ia u S'iem ba u Shutia u wan u ong ba phah donkam u Daloi ia u.

S'iem : Ong un wan, mar kumta ka Mahadei, ka rung noh shapoh la ka kamra.

U Shutia : Ynda haba u Durwan, u la phah rung ia u, u la rung. Bad khlem kren shi kyntien ruh, u la leit beit sha ba shong u S'iem, bad u dem khrup ha kjat u S'iem, (kumba long ka rukom shato, haba uba rit u leit ha khmat uba khraw, kim ju shim na ki kti ban khublei; hynrei ki dem ha ki kjat jong uba khraw. Mynta kine kiei kiei ki la nangduh).

U S'iem : U la khylli ia u, bad u la kylli, kaei ka khubor jong phi? Balei katta miet?

U Shutia:—Um ju myllien ban leit ha khmat u S'iem, imat, da kaba kiuh artad, um lait bha ban kren ruh, u shu, eh eh shiphang bad nangta, u ong, Ko, S'iem kynrad, u Pa Doloi, u la phah ia nga ban iathuh ia phi, ba u Daloi Raliang, u la wan, bad u kwah ban ia kynduh ia phi lashai bad u kwah ruh ban tip ha kano ka por kaba bit ia phi, ba un wan ha ka por lah bam? U kylli.

U Siem: Oh: u la wan, te to ong ba un wan la shai mynstep kumba phi ong ynda lah bam ja. Ha ka jingshisha, nga la mut ban leit siat sim la shai mynstep, te jaid ba u la wan, ngan sangeh noh bad ngan ia pyndep kam shua bad u. Ong ba kin ia wan lang baroh arngut, U Daloi Raliang bad U Daloi Nartiang.

U Shutia: To to, S'iem kynrad. U nguh ngon ha khmat U S'iem, bad u la mih da ka jingphuhmat, namar ba u iohi ia ka khmat sngewbha U S'iem haba u ia kren bad u. Nangta u la leit bran bran sha ing u Daloi, namar u sheptieng ioh ki lap ba thiah noh. Hynrei, ynda u la poi, u shem ba ki dang peit, bad u la rung ban iathuh ia kaei ba U S'iem u la ong. Ynda u la iathuh ia ki ia kaei ba U S'iem u la ong, u la leit noh sha la ieng.

U Daloi Raliang: Phi te, hynmen, uba la proh jabieng shisha, U ong ia U Daloi Nartiang. Lada phim poi kynmaw ban phah ktien myntan te, la dep, la sep ei ngim ban ia kynduh ia u, u la leit siat sim, bad haba u la mih na ing te ym thikna shuh lano un wan phai, bad nga la hap ap haduh la shisngi.

Daloi Nartiang: H'oid, ka shait long, phi para, haba shu leit kumto myn-step teng teng, u la leit shano shano ym tip. Kumta khnang ban nym duh ei ka por, nga shait phah pyntip kumto, shua ka sngi ban ia kynduh, Nga tharai, phi la thait mynta, te ka bha ban ia leit thiah noh. Ko Hed, Hed, u khot ia la u shakri, me la pynbiang ia ka jaka thiah u Daloi. (U Hed u long u briew uba tip duk tang shu iohsngew ba khot u Daloi, u la rung, bad u ong "Hooid, Pa." To kata, ong u Daloi, khie leit ialam noh ia u Daloi sha kata ka kamra.

U Hed: U la khot ia u Daloi Raliang bad ialam ia u sha kata ka kamra bad ynda la poi hangta, u la kdew ia ka palong kaba u la pynbeit bad u ong artad. Kumto la biang, Woh.

U Daloi: La biang hep, to khie. U Hed ruh u la mih noh bad u ong artad "Thiah suk, woh. U Daloi Raliang u la thiah suk baroh shi-miet, namar ba u la thait artad, na kata ka jingleit jong u.

Mynstep ynda u la khie, u la shem ba u Hed u la pynbiang ia ka um btakhmat, bad shi luta ka um ba un leit shabar, (Namar ha Nartiang ki ju sait da ka um haba leit shabar.) U Daloi Raliang, ynda haba u leit shabar sha mynshem, u la wan ban bta khmat, kynruh ktien, bad u la rung sha ka kamra shongkai u Daloi Nartiang, bad u la shem ba u la don lypa ha kamra, u da dih duma, (ki tymmen hyndai ki long kiba khie step bha,) kumta u Daloi Nartiang u la pynphai ia u noi sha u Daloi Raliang. Kumta ki la ia dih duma kylliang kylliang. Ynda sa shiphang, ka lok u Daloi Nartiang ka la khot ia ki ban wan bamja noh.

Doloi Nartiang: U la ong ia u Doloi Raliang, shong shong, para, ngin ia bam shua ma ngi, kito kiwei, ai kin sa ia bam hadien. Ko kmie, la kylli, phi ioh jyntah aiu mynta?

Ka Lok u Doloi: Nga shet da ka doh sier tyrkhong bad u pathaw iong, Kpa, ka la eh bha ha ka jingshisha, tang ba nga la phon bha ia ka mynmiet, kumta ka la jem. Nangta ka la khat ja ia ki ha ki pliang 'nonglieh, bad baroh arngut ki la ia bam. Bad katba ki dang ia bam. U Daloi Nartiang, u ong kata ka jyntah te kaba la bang shisha. Phi sngew kumno, para?

Doloi Raliang: Hooid kein, hynmen, shatai sha ngi ruh ngi shait ioh kum kane, shatai, leilei ka khlaw Garom Pani ruh ka jan te ngi shait ioh doh sier borabor. Shane sha phi te tharai phi hap leit shaduh Myngkhen ban leit siat mrad.

U Daloi Nartiang: Em, phi para ngim da dei eh ban leit shaduh Myngkhen. Shane sha Mobakhon, Namdong ruh ka dang don hi.

Kumta ynda ki la lah bam, ki la ia bam kwai dih duma, Ka Lok U Daloi Nartiang, ka la khot sa ia ki briew jong u Daloi Raliang, bad ia la ki shakri ban wan bam.

Katba kita kiwei ki dang ia bam, u Daloi Nartiang bad u Daloi Raliang ki la iaid kai ha phyllaw, ki ia peitkai ia ki jingri jong u Daloi Nartiang, namar u long uba smat bha ban ri jingri, u don ki s'iar, ki sniang, ki blang bad ki masi. Ia ki masi te u set shabar shnong.

U Daloi Raliang: Ynda haba ki briew jong u ki la lah bam. U la khot ia ki bad u la ai ha ki ia kita ki byrni tyngka, kawei ha uwei bad kawei ha uwei pat, bad u ong artad ia ki ba kin nang leit sha Ing S'iem, katba ia uwei pat, uba kit trop ia u, u nangphah lum tiar ba kin ioh leit tang shu wan na Ing S'iem. Nangta u ong ia u Daloi Nartiang, ia hynmen ngin ia leit noh. nga tharai ka por ka la biang.

Daloi Nartiang: Hooid, la biang, phi para, ia. Ko Hed, u khot ia u shakri jong u wallam uto u diengduh jong nga. U Hed ruh mar kumta hi, u la leit sei ia uta u diengduh bad u la ai ha u Daloi. Ynda u la ioh ia uta u diengduh, u la ieng bad ia leit noh. U diengduh ruh uba itynnad bha, uba kdor ka jingbat, bad ba la ksah rnong bha bad la buh sop-nar na khmut.

U Daloi Raliang : Haba u la iohi ia uta u diengduh uba itynnad, u ong Ko hynmen, nangno phi ioh kum une diengduh uba itynnad?

U Daloi Nartiang:—Oh, une u diengsohphoh uba nga pom na lyngkha, bad nga phah kdor ia ka jingbat ha uwei u briew uba nang bha ia kane ka kam, bad nga phah shna pat, de ha Jaintiapur, namar hangta ki don ruh bun ki bania kiba nang ban shna ksah rnong,bad shna diengduh.

U Daloi Raliang: Nga ruh ngan da phah shna kum une. Tang ba tip, lah ne em ban ioh kum une u jong phi uba la i shisha kum u borma, ki mat kiba kyllain.

U Daloi Nartiang : Hooid, u i shisha kum u borma. Ia ban pyllong kumne te, nga leh kumno phi tip? Mynba u dangrit—ula don kumba shi rynieng briew ne, nga ot noh ia ka kliar, bad nga ieh ba un san, bad hapoh shisnem ki mih ki tnat lung bun na ka met jong u, bad ynda haba la khah ki tnat kiba kyllain sawdong ia ka met jong u, nga pom, bad ynda haba la shna, phi i shisha la kum u borma. Nangta ki la nang iaid bad ynda ki la poi ha Ing S'iem, ki la kylli na u Durwan, la u S'iem u don ne em?

U Durwar:—U la iathuh, u don, bad u la phah shong ia ki ha kamra u S'iem. Bad shua ban rung u Daloi Raliang u la khawoit ia kita ki briew kiba kit tyngka, bad ki ruh ki la wan bad ki buh ia kata ka tyngka hajan u Daloi. Bad ki mih noh. bad ki ia ieng ha baranda u S'iem.

U S'iem—U la mih na kamra jong u, bad kine ki arngut ki Daloi ki la ieng bad dem ngon ha khmat jong u. Ynda u la shong, ki ruh ki la shong. Nangta, U S'iem u la kylli ia u Daloi Raliang, Mynno phi wan? To iathuh ia nga shaphang ka kam hima sima, kumno ka iaid beit iaid ryntih, ne em?

U Daloi Raliang:—Hooid, S'iem kynrad, ki kam ki duk, ka synshar ka khadar te ka iald beit hi. Tang ba ka khajna te ngam pat lah lum lut. Phi tip hi ki briew hapoh ka Elaka jong la jan baroh ki nongrep suda. U kba u khaw, u phan u sbriew, ki jingthung jingtep ruh ki bit hi. Tang ba ka jingeh ka long, ba katba kimput lah ban die ia ki jingmih jong ki, kim lah satia ban ioh peisa ban siew khajna, kin da die shua ia u khaw u kba lymda kumta kim lah satia ban ioh peisa ban siw khajna, kin da shwa ia ki jingmih jong ka, nangta ki sa siw khajna. Bad kat kaba nga la ioh lum, nga la wan rah kane T. 1000/- (shi hajar tyngka). U shim ia kita ki byrni tyngka bad u buh ia ki halor ka mieij u S'iem bad u ong artad, Nga tharai kane ruh ka la long ka jingiarap katto katne ha kam hima ne kam S'iem. Hynrei kaba pynlyngngoh ia nga ka long, ba phi phah shaw ia nga kat da u Pator. Bad ngam lah ban sngewthuh haduh katno kata ka jingkhia ka kam. Ha ka jingshisha, phin da phah tang da u Shaprasi la biang. (Ka jingiakren ka long kaba khlem tyngkai bad kaba shai).

U S'iem : Hooid, nga la phah shisha da u Pator, kane ka long ba namar ba u dei ban leit peit ia ki khap pud, kumta nga la shu ong ia u ban leit shaw artad ia phi, to kam lei lei.

Doloi Raliang: Khublei, S'iem, namar kata ka jingong. Nga pat te, haba la phah kat da u Pator, nga la nangmut, ba haba u S'iem u la sah katta sha Thor te u la donkam peisa, kumta nga la shu shim mar mar ia ka peisa kaba don ha kti jong bad nga wan rah. Ia ki jingkhein jingdiah kiba biang ruh, ngan sa ai kumba nga la ong haneng.

U S'iem :—To, khublei shibun, ba phi la wan rah peisa kumne. U tied ia la ka miej, bad u Durwan u la rung bad salam ia u. U Syiem pat de u kylli ia uta u Durwan, u Najir Babu u la wan ne em? Lada u la wan te phah ia u hangne bad lada um pat wan te peit u tang shu wan sa phah ia u hangne. U Durwan u la salam biang ia u Syiem bad u la mih noh, u da ong artad um pat wan saheb. Kumta u Syiem u la phai biang sha u Daloi Raliang, u da ong, kaba sngewtynnat ka report jongphi, tangba ka don kawei re kaei, ka jingsawa hangtai ha khlieh Umtisong kumba jingsawa u paitbah paitsan, bad haba ka la poi sha ki skhor u Daloi u la phah khan ha u Luhblei bad une u Luhblei u ong ba ka blei iew na Raliang ka la phet sha Nartiang bad ka la pynlong iew hangne ha Nartiang bad ki puri blei ki la ia wan iew ha Nartiang ha man ka sngi Mawlong, bad kane ka jingwan iew ki puri ka la pynlong ia kata ka jingsawa, tip lehse ka don kaei kaei kaba pher hapoh ka Elaka jong phi, haduh ba ka blei iew kam kwah shuh ban sah ha Raliang. To nang ia shong, ngan da leit bam jingbam shuwa, Phi ruh Daloi Nartiang phah khot ia u Luhblei bad ia u Mar phulingki ba kin wan hangne, ynda nga la lah bam te ngin sa ia shong biang Tok tok u la tied biang ia ka miej bad u Durwan u la rung. U Syiem u la kylli, u la wan ne em u Najir Babu? Um pat wan. Markumta hi na jingkhang u iohi ia u Najir ba u wan, bad u ong, Otutai ula wan bad u Syiem u la ong khoi kloi ia u hangne.

U Durwan: U la mih bad u la kaweh kti ia u Najir Babu, uong artad, Wan kloi.

U Najir: U la wan, bad u la rung bad u shim na ki kjat U S'iem bad u nguh ia u. U la byrshaw kti ruh ia kita ki ar ngut ki Daloi ban khublei ia ki. Nangta u la kylli ia U S'iem, donkam aiu, Pa 'em?.

U S'iem :— Peit, Najir Babu, kane ka tyngka shi hajar, ba la wan rah U Daloi Raliang, shim bad pynrung ia ki ha ka jingkhein jong ka Blaka Raliang.

U Najir:— To to, Pa 'iem. U khot la U Durwan ban ia rah lem ia kata ka tyngka sha ka kamra jong u. U la theh ia kata ka tyngka ha ka mieij jong u bad u la niew ia ka, bad u la shem ba ka biang, hadien kata u sa pynrung ia ka ha ka Bui, ha ka jingkhein jong ka Elaka Raliang kumba la bthah....

U S'iem: Shua ba un rung sha kamra bam, u la ong ia U Daloi Nartiang ban phah shaw ia ki Pator bad ia U Luhblei bad ia U Mar Phalingki de. Bad u la rung sha la rung artad sha ka kamra bam.

U Daloı Nartiang:— U la khot ia U Basan, uba la wan ryngkat bad u, bad u la ong ia u, Khie leit shaw ia Ki arngut ki Pator, ia U Luhblei bad ia Mar Phalingki, ong ia ki ba u phah khot U S'iem, bad kin ia wan kloi kloi.

U Basan— To to Pa, bad u la mareh ban leit khot ia ki. Nyngkong eh, u la leit sha ing U Mar Phalingki, bad u la ong ia u Mar, ba u phah khot U S'iem, ia u bad un sngewbha ban leit kloi. Nangta u la leit sha Ing U Luhblei bad u la shem ia u, ba u dang duwa blei ha kyndong. Kumta u la ap haduh ba u la dep ka duwai blei bad u la ong ia u ba u phah khot U S'iem ia u.

U Luhblei— Oh! kata la dei. Nga la iohi lypa ha ka jingithuh paw, ba phi la wan khot ia nga na ka bynta ka daw jong U Daloi Raliang, to, ngan wan.

U Basan:— U la mareh ban leit sha ing U Pator, bad ynda u la poi ha ing Pator, u shem ba u la khreh leit lum, bad u bat ia ka suloi ha ka kti. Mar kumta hi U Basan u la ong, ama ! sa khyndiat te la ia lait. U Daloi bad U Daloi Raliang ki la don mynta ha ing S'iem, bad u phah khot ia phi ban ia don lem hangta. Nga la ong ruh ia U Mar Phalingki bad ia U Luhblei, ba kin ia leit sha Ing S'iem bad kito ki la nang ia leit. Kumta U Pator ruh u la sangeh noh ka leit lum, bad u la ia leit noh bad U Basan sha ing S'iem.

Katba u Basan u dang leit khot ia kitei ki Rangbah. U Daloi Raliang bad U Daloi Nartiang, baroh arngut, ki la ia kren satang ia kata ka blei iew.

U Daloi Kaliang: Kata te kaba la pynsngewlyngngoh ia nga. Balei, ba kata ka blei ka phet noh shane, nga ruh nga ngeit ba don ei ei, lymda kumta kumno kan phet noh. Kan nym phet haba da lei lei ruh

U Daloi Nartiang: U ong, katba kum ka jingong jong U Luhblei te, dei U Mar Phalyngki uba la wan rah ia ka. Hynrei, U Mar pat de u ong, ba ha ka por ba un wan phai noh na Raliang, u la ther u 'lapbah 'lapsan, bad um sngewdon lad shuh ban wan phai, kumta

u la leit ban ia pan knup pan trap na ki trai shnong hynrei ym don satia ki ban ia ai ia u, u ong ba kawei ka Men Ron, ka don shibun shibun ki knup ki trap, hynrei kam ai kawei ruh. Kumta da ka jingbitar u rung biang shapoh iew, bad u la shim ia kawei na ki maw lyngkniap kiba don hapoh iew, bad u kup slap da kata ka maw. Ynda la poi harud 'nong, u ong, u slap ruh u la rang noh, bad u la bred ia kata ka maw harud lynti, hangtai ha khlieh Umtisong.. na kaba la mih kata ka jingsawa. To ngin ia sngap kein kumno kin ia ong

U Daloi Ralang: Oh! phi ong kumta mo. Kiei kita ki briew kiba dukhi katta katta mo ?

U Daloi Nartiang: Katba kum ka jing ong U Mar Phalyngki: kawei na ki ka dei Ka Men Ron, ka briw kaba riewspah bad kaba shong harud iew, kawei pat te ka dei ka briw kaba duk ka bym don ei ei ruh.

U Daloi Raliang: He Phi ong Ka Ron? Kata te, ka kur bajan eh jong nga, bad kaba la shim wai ruh ban khrong iew-khrong hat. Balei mo ka da dukhi katta katta?

Hamar kata ka por la wan U Mar Phalyngki, U Luh Blei bad nangta bud sa U Pator Nongkyllep. kine baroh lai ngut ki la rung shapoh ka kamra shongkai U S'iem bad haba ki la iohi ia U Daloi Nartiang bad u Daloi Raliang, ki la khublei ia ki, bad U Daloi Nartiang u la phah shong ia ki shadien jong ki

Sa kumba katto katne, U S'iem u la mih bad la u tang duma rupa* ba la rah da u shakri jong u, u noi ruh ha jrong bad da u jri uba la ksah rupa bha baroh shilynter, bad baroh ar ki tduh ruh la pyndait da ka rupa, kata, ka khmut ba pyndait ha ka tang duma bad u jing kbum. U tang shu rung baroh ki la ieng bad dem ngun ha khmat jong u. U S'iem ynda haba u la iohi ia U Mar Phalyngki, U Luh Blei bad U Pator, u la sdang biang ia la ka jingkren :

U S'iem: U phai sha U Daloi Raliang bad, u ong, Ha sngap Daloi, la iathuh ia nga da U Daloi Nartiang, ba ha man ka sngi Mawlong, ka jingsawa kaba kum ka jong u paitbah paitsan, la iohsngew bangta ha khlieh Umtisong-hapoh kata ka khlaw, bad ynda ki la leit peit ei ei ruh ym don. Kane ka la poi sha ki shkor u Daloi, uba la pynshisha ia kane di kaba u phah sngap da u Pator Nongkyllep ban leit sngap bad leit peit de bad ubi la shem thik, kumba la iathuh da kita ki kynthei. U Daloi, haba u la ioh ka report na U Pator ba ka long kaba shisha; u la phah khan phah shat ha U Luhblei. U Luhblei pat de ynda u la khan dak ia shanam jong u, u ong ba U Mar Phaling hi u la wanrah ia kata ka blei iew na Raliang sha Nartiang, bad kata ka blei ka la pynlong iew noh bangta ha khlaw ha khlieh Umtisong. Bad haba ka la pynlong iew kumta ki puri blei, ki la ia wan iew, bad kata ka jingsawa kaba

ki iohsngew ka long kaba mih na ka jing ia hala kita ki puri blei. Ka dei kumta Daloi? u phai sha U Daloi, Nartiang, U Daloi Nartiang -" Hooid S'iem, ka dei kumta."

Hamar kumta hi, la kem ktien, U Mar Phalingki. S'iem Kynrad u ia ong. ban rah kat ia ka blei, ia ka long kaba eh; nga nga long tang u briew. Hynrei, sngap S'iem nga iathuh lada phin shah.

U S'iem : To iathuh, ngan ai lad ia phi ban leh kumta.

U Mar Phalingki:— Ha ka por thiew kymbad ha kane ka snem nga la leit iew sha Raliang bad shwa ba ngan wan phai, haba la dep ka thied ka pet, u la ther u lapbah lapsan. Kumta nga la leit ha ing ka Men Ron, ka briew kaba riewspah bad ka shong ruh hajan iewmarsyndah hi bad ka iew. ban ia pan knup pan trap. Nga da kren da kren da kaba don akor hi, nga ong, ko Mei Hep, sngewbha ia ai knup ai trap se ia nga, ba ngan ioh leit phai, nga ha ka jingkyrkieh hynne mynstep nga klet noh ban ban wanrah, ngan sa pynphai pat la shem taiew Kane ka briew nga iohi ka don shibun ki knup ki trap; hynrei kam ia ai satia Ka ong pynban, ngam lah ban ai, lada nga ai ia phi te ka kam jong nga ka la duh Haba kane ka Men Ron kam ia ai satia, nga la leit pat ha ka ing jong kawei ka briew kaba duk. Kane pat, kam don ei ei ruh ka don tang kawei ka trap kaba la jot, ka ai ia ka ha nga, bad ynda haba nga la peit ym i lah shuh ban pyndon kam - kaba la jot rynjain. Kumta nga pynphai noh ia kata ka trap jot Nga iathuh ha ka, ba katai ka Men Ron ka don shibun, te phi, hynrei kam ia ai satia te phi kong. Nangta ka ong, "Oh, ia katai kaba dukhi, kaba khap nap kum kaei re, ka shu riewspah hi marwei ngim ju iadei kam bad ka " Haba ngam ioh knup ioh trap kumta, nga la bitar. bad nga la rung biang shapoh iew bad nga shim kawei ka maw lyngkniap nang'a na iew bad nga kup slap da kata ka maw. Ynda nga la poi ha rud 'nong te u slap ruh u la rang noh, bad nga la bred ia kata ka maw harud lynti, ha kato ka khlaw ha khlieh Umtisong lada kata ka maw ka long ka blei iew, te ngam tip. Nga hi nga rah ia ka maw ym ia ka blei.

U Syiem— Oh kumta pleng, ka dei kumta Luhblei?

U Luhblei— Hooid Syiem kat kum ka khan jongnga ka paw ba ka long kumta, bad ka paw ruh ba dei ban pynlong iew noh hangne ha Nartiaug ha ka sngi Mawlong, kumba ka long ha Raliang. Ka wan paw ruh hanga ba ki blei hi kam lah ban shah ia ki kynrum kynram hapoh shnong hapoh thaw, kam lah ban shah ia ka jing ia shun ia bi-shni, dei ban don ka jingsuk bad ka jingbha, ka jingiaisynei kylliang para briew. Hangne ha Raliang imat kim don kine kiei kiei, kam don ka hok ka sot, ka don tang ka jingbanbor bad ka jing bym sngewlem, sngew isynei, Peit kum kane ka Men Ron ka long ka briew kaba synshar ia ka iew ka hat, hynrei kaba ban

bor ka bym isynei ia ki para briew. Nga kum u briew uba ia dei bad ka niam bad u Blei Nongthaw ruh nga iohsngew ba don ka jingthoh ha ka Puran jong kita ki briew kiba khot ki Khristan ne kiba mane ia uta U Jisu Khrist, kaba ong kumne, "U Blei u mon ia ka jingbishar bad ka jingisynei ban ia ka jingknia." Nga ngeit ko Syiem ba dei kine ki daw kiba la pynlong ia kane ka blei iew ban phet noh na Raliang, ka julong ba na ka jingleh jong ki katto katne ka ju wan ka jingshitom jingjynjar ha shnong ha thaw, ha ka Muluk ka Jaka. Hangne ruh dei na ka jingdukhi jingbym isynei ne jingbym sngewlem kane ka Men Kon, kala pynlong ia ka blei iew ban phet noh nangta.

U Syiem— Phi la iohsngew Daloi, u phai sha u Daloi Raliang kumno ba kala jia ha ka Elaka jongphi. Kane ka Men Ron ka dei kaei? Kaba dukhi sat katta katta bad ka bym don satia ka jingsngewlem ia ki para briew.

U Daloi Raliang-- Ban kren shiphang la jan bym lait kren shuh, ula shu ong B.E.E.. kane ka Men Ron te Syiem ka dei ka kur jong nga, ka dei ka briew kaba riew spah shisha, ka wai maka ia ka iew bad ka lum khajana ruh ma ka. Nga la shait iohsngew ia ka jingdukhi bad ia ka jingbanbor jongka ia ki rit ki ria tang ba ngam pat ioh ka daw kaba biang ban pynsl itom ia ka. namar kala pynsang ia ka shnong ka thaw da ki kam jakhlia jong ka. Ha kane ka kynti te, ngan da leh ei ei ia ka

U Syiem— Te mynta. Ngan, leh kumno? Phi phin leh kumno? Phi ia iohsngew ia ka jingong u Luhblei, u phai sha u Daloi Raliang, ba la dei ban thung iew noh hangne ha Nartiang, phin ong kumno? Shaphang ka jingiadei, bad ka Ron te phi la tip hi, phi lah ban leh ia ka kat ba shong ka ain ka dustur jong ka Elaka jong phi.

U Daloi Raliang -Ngan ong shuh kumno, ka shong ha ka bor jong phi kein kum U Syiem. Nga hi ngam don jingujor ei ei ruh em. Artad, ka Nartiang ba kala jngai ruh na Raliang--tangba ia ka iew Raliang te ym dei ban pynduh, kan sah hi kumba ka ju long ha ka sngi Mawlong. Ia kane ka Ron te ngan da ai jingsneng kaba tyngeh ha kane ka kynti.

U Syiem—Kata phi hun em, (U iai ban ia u Daloi Raliang) ban thung iew noh hangne?

U Daloi Raliang—Hooid Syiem, Ngam don jingujor ei ei ruh em, U Daloi bad baroh kiba don hangta ki la risa shaw da ka jingkmen.

U Syim--Phi, U Daloi Nartiang bad phi ki bakhraw batri jong ka Elaka Nartiang; phi la iohsngew ia ka jingong u Luhblei bad ia ka jingong u Daloi Raliang, ba um don jingujor ei ei ruh

ban thung iew ha Nartiang. Namarkata phi pat phin ia ong kumne, phi don ei ei ban ong.

U Daloi bad baroh kiba ia don hangta, kila iapyrta. Kaba dei, Syiem, dei ban don noh la ka iew.

U Syiem—Daloi, u ong ia u Daloi Nartiang, khnang ban un hun u khun u hajar bad ba kin tip ruh ia kaei kaba la iakut hangne Phin pynbna noh hapoh ka Elaka Nartiang bad ong ruh ban don ka durbai pyllun jong ka Elaka, hapoh une hi u bnai, ban ia pyrkhat ia kane ka kam thung iew hangne ha Nartiang. (Ka Durbar pyllun, nga mut ha kaba u khun u hajar un ia wan katba lah. Ki riewkhmat khamtam jong kawei ka dong ruh ki dei ban wan).

Daloi Nartiang- Ko, Syiem, phi ong ban pynlong durbar pyllun hapoh une hi u bnai te, nga shem jingeh ban pynpoi ia kane ka khubor sha ki dong baroh. Phi i, Syiem ba, ka Elaka ka long kaba heh na ki Elaka baroh kata ka long naduh Muphang Lynrai, Maskut shaduh khap Kamrup bad Nawgong: kata naduh lai sngi lynti ban iaid. Namarkata ka long kaba eh ia nga ban pynpoi wat tang ia kane ka Khubor ruh sha kawei pa kawei ka dong jong ka Elaka jong nga, bad une u bnai ula kut sa lang artaiew, kumta nga tharai kan bha ba ngin ia buh por noh haduh shiteng U Bnai Nohprah (December), kata sa kumba sa saw taiew naduh mynta.

U Syiem To, to Daloi, to peit hi maphi. tangba ka jingmut jong nga te, ka long ba kawei pa kawei ka dong kan tip ia kane kaba ngi la iakut hangne. Namarkata, to ngin ia buh tarik noh haka 15 tarik U Bnai Nohprah. Da pyntip ruh ia kine ki Daloi kiba marjan; khnang ba kin lah ban phah iaki nongdie nongthied nala ki jong ki jong ki Elaka.

Ka jingialang kala wai. U Daloi Raliang ruh ula khreh ban leit phai noh sha la shnong. U da buhnud hi sia ia ka Ron, ba na ki jingleh bym isynei jongka iaki para briew, ha duh ba kablei iew kala phet noh na Raliang. Kane te la dei kumba ong u Luhblei. Namar ba ka jingieit ka jingisynei kam don ha Riliang namarkata ka blei kala phet noh nangta.

KA BYNTA IV.

KA JINGBISHAR IA KA RON RALIANG.

Characters:

1. U Daloi, Raliang.
2. U Pator, Raliang,
3. U Sangot,

4. U Nongpyrta Shnong,
5. Ki Basan,
6. Ka Ron, Raliang bad kiwei kiwei de

U Daloi Raliang, ynda habi ula iohsngew ba ka blei iew kala phet noh na Raliang, tang naka jingkieh jong kawei ka briew, ka Ron, kaba dei iuh ka kur jong u hi, ha kaba u la shaniah ia ka khrong ka dan, ula buhnud hi sia Kumta ula khot ia ka Dorbar jong ka Elaka ban ia pyrkhat, kumno yn leh ia kane ka Ron. U khot ia u nongpyrta shnong, U Manik, bad u ruh ula wan

Daloi-Ha pett hangne hep, ula ong ia uta u nongpyrta shnong, khie leit pyrta shnong mynta ka miet, ong ba ka Dorbar shnong kan long la shisngi. Da leit iathuh khnang khnang ia ki Basan ba kin ia wan baroh

Manik Nongpyrta Shnong ula leit bad ula pyrta, u da ong ki shnong ki thiw, kane ka long ka hukum u Daloi, bala shisngi, haka por shiteng sngi kan don ka Dorbar jong ka Elaka Kumta di ia wan khnang, namar ka don ki kam kaba kyrkiew kieh bad kaba donkam eh ka ban ia pyrkhat bad ynda ula lah pyrta kylleng sawdong ka shnong, ula leit ong ia ki Basan baroh bad ki Patoi ula wan phai sha ing u Daloi U Daloi haba ula iohi ia u, ula khot ia u

Daloi —Manik, ula ong, phi la pyrta shnong ngi iohsngew, kumno shaphang ki Basan, ki Patoi ?

Manik Hooid, Pa nga la pyrta shnong kumba phi la hukum ia ki Patoi ki Basan ruh nga la leit ha ing jongki ban pyntip ia kane ia kane ba kin ia wan

Daloi—To, kata, phi lah ban leit noh mynta, sa wan pat lashai ioh don eiei

Manik - To, Pa, ngan sa wan Nangta ula leit noh sha la ing, bad kum lashai tang shu lah banja step ula leit sha ing u Daloi, ynda u rung ha phyllaw, ula iohi ia u Daloi ba u ia shongkai bad katto katne ngut ki Rangbah. U Daloi, u tang shu iohi ia u Manik, nongpyrta shnong, ula khot ia u.

Daloi—Manik, phi la wan?

Manik—Hooid, Pa. ula jubab.

Daloi—Mynta imat ym don kam ei ei, la katta ruh shu ap shiphang, phi la lah bam ja? ula kylli.

Manik—Hooid, Pa, la lah.

Daloi—Namar ym don kam ei ei ula phah noh ia u bad ong artad Sa wan lashai ho.

Ka Sngi long Dorbar kala poi bad haba ka sngi kala kiew ha shiteng bneng ki Pator ki Basan bad ki riewkhmat jong ka shnong baroh kila poi, uwei hadien uwei, ka kynhun hadien ka kynhun.

Daloi—Ula sdang ban plie ia ka Dorbar da kaba ong. Nga ai khublei ia phi ki Pator, ki Basan bad ia phi ki rangbah jong ka shnong ka thaw baroh Ka daw ba nga khot ia kane ka jingialang ka long, ba. mynshem taiew nga la leit sha Nartiang namar ba u phah khot u Syiem, U Daloi Nartiang uba iathuh ha khmat u Syiem iaka jingjia kaba nga hi ngam lah shuh ban shah. Kata ka long ba ka blei iew kala phet noh sha Nartiang, katkum ka report u Daloi Nartiang U Syiem namar kata ula phah khot mar mar ia nga da u Pator bad u Basan Nartiang, kim shym la iathuh ia ka daw, ki shu ong ba u Syiem u donkam kyrkieh ia phi. Nga dang mut ba u dang shu lah wan na Jaintiapur te ula donkam peisa. Kumta nga la rah Rs. 1,000/-(Shi hajar tyngka) haka sngi ba bud nga la mih ban leit sha Nartiang ryngkat bad u pator bad uwei u Basan lai ngut ki nongkit, ynda nga la poi ha Nartiang, nga la sah ha ing u Daloi Nartiang hi, u ruh um shym iathuh ia nga. shaphang ka daw balei ba u Syiem u khot ianga. Kumta, kum lashai, ynda ngi la lah bam ja step, ngi la ia leit sha ing u Syiem. U dang don shapoh kamra jong u bad u shu phah shong ia ngi ha kamra shongkai jong u. Ynda sa shiphang la wan sa u Mar Phalingki, U Luhblei, ki Pator baroh arngut u Sangot bad ki Basan de katto katne. Hadien ba ula iohsngew baki la ia wan lut ula mih bad ngi baroh ngi la ieng bad dem ngon ha khmat jong u. Ynda haba ngi la iashong u Syiem ula sdang ban kylli ia nga, u ong.

Syiem—Daloi phi la wan. Kumno ka hima ka sima ka shnong ka thaw haka Elaka Raliang?

Daloi Raliang—Hooid, Syiem Kynrad, nga la poi hynnin bad nga la sah lem bad une u hynmen (Daloi Nartiang) ka kam ka jam ka iaid beit iaid ryntih ki khun ki hajar ki shong suk suk shong sain, nga wanrah ruh mynta T. 1000/-shihajar tyngka) kaba nga shu thep kyrkieh, ka jingkhein kaba thikna ruh ngam pat lah ban ai, namar ba nga shu mut phi dang shu lah wan na Jaintiapur

te phi la don kam peisa tyngka laka jingkhein kaba thikna ngan sa ai. Hadien kata ula khot ia u Najir bad ula ai ia kata ka tyngka ha u.

Nangta ula iathuh ia ka daw balei ba u phah khot ia nga, u ong ba ha kawei ka sngi iew kaba slap bad u Mar Phalingki ula leit pan knup pan trap na ka Ron, kato kaba ngi kum ka Dorbar ngi la ai ba kan khrong iew bad mynta kala heh spah blia, hynrei kane ka Ron kaba don shibun ki knup ki trap, hynrei kamai satia, nangta pat ula leit ha ka ing kaba duk bad kane pat ka pyni ba kam don ei ei, lait tang kawei ka trap jot kaba pei bad kaba ym lah shuh ban pyndonkam. U Mar, namr kata ula dom sia bad ula ruh ia kawei na ki n awlyngkniap na iew bad ula kup slap da kata ka maw. Ynda ula poi hajan shnong u slap ruh ula rang bad ula bred ia kata ka maw harud lynti ha kawei ka khlaw, haneng Umtisong. Naduh kata ka por ki ong bala mih ka jihgsawa kaba pher na kata ka jaka; kum ka jing ia halla u Paitbah ba bun ha man ka sngi Mawlong. La iohsngew ia kane da ki kynthei ba leit thoh dieng bad da ki nongap masi. Ynda kane ka khubor kala poi sha ki shkor u Daloi, ula phah sngap sa da u Pator bad u Basan ban pynshisha ia kane. Kine ruh ynda ki la ia leit sngap, ki iohsngew kumba la ong da kito ki kynthei.

U Daloi Nartiang namar kata, ula phah khot ia u Luhblei, ynda haba u Luhblai ula khan da ka shanam jong u, u ong, ba u Mar Phalingki, ula rah noh ia ka blei iew Raliang. Kumta kata ka blei kala wan shong noh ha Nartiang, bad kane ka jingsawa, ka long namar ba ki puriblei kila wan iew bad kila ia halla kumta

U Pator—He! u la kem ktien, kata ngim don blei shuh? Kumno, shaphang ka iew ngim lah ban pynlong iew hangne?

Daloi | Sngap, sngap, u la ong, ngan da iathuh lut, bad katkum ka jing ong u Luhblei te la dei sa ban pynlong iew noh ha Nartiang. Nangta u Syiem ula ong," ba u lah ban pynlong iew ha kano kano ka jaka hapoh ka Elaka jong ka Hima, ka shong haka bor jong u kum u Syiem, ym don ba lah ban ong da kumwei. Hynrei namar ba ka ktah ia u Daloi Raliang te ngi donkam ruh ban pyntip ia u." Kumta ula iathuh ia nga kumtei kumba la ong haneng. Te mynta phi ki Rangbah Rangsan phin ia ong kumno? To ia ong. Jlang shipor kila ia sngap kila ia peit uwei ia uwei pat, ynda shiphang hadien katto katne, ieng uwei u Rangbah Shnong bad u ong, "Kat kane ka apot, te ym don shuh. Na ka jingleh kawei ka briew ngi la duh ei ia la ka jong ka blei te tip kan long kumno ia kane ka iew jong ngi. Nga sngew kum ia kane ka briew, la dei ban rai pahtok, ne phasi, bad thang iaki ing ki sem jong ka".

U Pator—ukem ktien, bad u jubab. Hooid kein, ula ong, ha kawei ka rukom la dei ban leh kumba ong une u Rangbah, ia ka briew kaba la leh kat ia kane ka kam, (u Rangbah Shnong u sngewsarong haba u sngew kumba u Pator u kyrshan iaka nia jong u, bad ula byllut tmain, u da phai sawdong sawdong). Hynrei, u la ong, hato ka ain ka shah mo, ia ngi ban leh kumta. Kam shym pynkhein ia kano kano ka ain jong ka hima, ne hukum u Syiem kane ka long tang ka jingbymleh sngewsynei iaki para briew ne para mynsiem. Haba kumta ngim don ain ban pynshitom kum ia kata. Ki knup ki trap ki dei ki jong ka. Haba kam mon ban ai te ngin lah leh leh aiu ma ngi, ban shim da ka bor ruh ka ain kam shah namar kata ngim lah ban leh ei ei ia ka Ha poh ka ain jong ka hima

U Sangot—Bluit ieng u Sangot kaba dei kumba ong u Pator, ym don ain ban pynshitom iaka, ka shu pynkhein ia ka ain briew (Moral Law) badei bad ieit bad isynei para briew, namar kata nga hi nga sngew ba kum ia kane ka briew ka bym don ka jingieit ia ki para briew kaba kwah ban im marwei bad namar kane ka jingbymieit bymisynei jong, ka ka blei ruh kala phet noh "namar ha ka jaka ka bym don ka jingieit U Blei ruh Um don hangta" te namar kata kum ia kane ka briew dei ban tait shnong noh, ym dei shuh ban ia beh ia tan ha ka iap ka im jong ka.

Sa kawei ngi ju ai wai ia ka iew ka hat, ha ki briew kiba lah ban shaniah, kiba bha jinglong, bad ia kiei kiei kiba ia dei bad ki hima ngi ai tang haki briew kiba lah ban shaniah. Kumta ngi lah ban knieh noh la ka khrong iew na ka bad ai ha ki briew kiba lah ban shaniah.

Shait risa bad thap kti u Paitbah, ka jingong u Sangot ka long kaba dei, ngin leh kumta ia ka.

Daloi—To nga ruh nga sngew ba ka jingpyni u Sangot ka long kaba dei. la kane ka Ron wat lada ka dei ka ba ha ing jongnga ruh ngam don ei ei ban pyrshah ia ka jing ong uba bun uba lang Nga tharai ka don ha ing mynta, te ka bha ban khot ia ka hangne ba ngi ioh tip la ka long kaba shisha ne emkata ka jingjia kaba la jia bad ban pynpaw ruh ka jing sngew ka Dorbar shaphang jong ka.

Paitbah—Hooid, khot ia ka

Daloi—Manik, u khot ia u Nongpyrta shnong, bad ula ong, khie leit peit ha ing Ka Ron, lada ka don ha ing te ong; ba kan wan hangne ba nga don kam iaka. Wat leit iathuh ei ei ruh ia ka ba ngi la ia kren hangne.

Manik--To Pa. ula ong bad ula leit, Ynda ula poi ha ing jongka, u ong, ko Men, U Daloi u phah khot kyrkieh ia phi, tip u donkam aiu ngam tip, te khreh ia ngin ia leit ryngkat.

Ka Ron--A Bei! ka kam aiu kaba katta katta eh. To jait ba ong eh da u Daloi, te to, da ap ngan khreh. Kumta kala sei ka Muka, kaba thoh khyrwang bad ka ryndia stem, ynda kala riam kala beit kala nuh ka da ialam ia kawei ka ksiew jong ka Ynda haba kala poi ha ing u Daloi kala i phei ba ki Rangbah Rangsan ki ia shong Dorbar hangta

Daloi—Ynda haba ula iohi ba kala wan, kane la sem muka rymphum, la ka kup thoh khyrwang bad laka tapmoh khlieh Ryndia stem u ong, shong, shong San Ynda haba kala shong ula sdang ban ia'huh ia kaei kaei kaba la jia, ula kylli ruh iaka. Ia ka long kaba shisha ne em ba u Mar Phalingki u wan pan knup pan trap bad phim shym ai ia u?

Ka Ron--Bi! tang na ka bynta kata phi phah khot ia nga? Balei ngan shu leit ai ia la ka tiar ha u briew uba jngai shnong bad ban duh noh ka kam la jong?

Daloi - Phi i, San, da kane ka jingleh bym isynei jongphi iala u para briew ba wat ka blei iew ruh kala phet noh sha Nartiang.

Ka Ron -Ari Thadon, ka blei aiu kaba kum kata, haba nga leh ia u briew te ka phoi pynban da maka, bad ka phet noh. Ia ka tiar ne mar la jong te nga te ngan leh katba nga mon kein.

Sangot—Te kein Men, u ong, ngi sngewthuh, u phai sha u Daloi, u ong, phi i Daloi bad ka dorbar baroh da kane ka jingong jong ka kala paw ba ka long shisha kaba eh dohnud, ka bymdon ka jidgisynei ia ki para briew, kaba khapnap, kaba khwan myntoi tang ialade hi, ha rieh ha rieh, ka lah ban leh klep ruh: namar kata ka jingong jongnga, kumno yn leh iaka ka long kaba shong nia.

Ka Ron- Awei! phi u ei uba nud ban ong kumta, ngan da peit kai ia phi.

Daloi--Sngap sngap San. Kaei kaei baroh nga tip ka long kaba shisha, iala ka jinglong bymlah shaniah jong phi, phi la pynpaw shisha, ia kata dakane ka jing ong jong phi. Namar kata wat lada phi dei ka hynmen jong nga, nga dei ban leh kat kum ka hok Ha khmat ka ain ym don ba ha ing ba ha sem.

Ka rai ka Dorbar halor jongphi ka long kumne '—
Namar ka jingleh jongphi, haduh ba ka blei kala dei ban phet noh, phi la pynlong jingtim ia ka shnong ka thaw. Kumta, naduh mynta

phim nym ioh shuh ban khrong iew bad ha ka iap ka im jongphi u shnong u thaw un ym ia beh ia tan shuh. To khie, phi lah ban leit noh.

Ynda haba kala leit noh U Daloi ula ong ia ka Dorbar, U Syiem ula ong ban pynlong iew noh ha Nartiang ha man la ka sngi Mawlong kumba long hangne. Te phi ki Pator, ki Basan, ki Rangbah baroh phin ia ong kumno? Ngin leh kumno hangne? Ngin dang ia pynlong iew shuh ne em?

Pator – Ula ong, ka iew kaba la don naduh hyndai kulong te kumno yn shu pynduh noh, ngin ia long laka long iew kein. Lah ne em ban leit shaw biang ia ka blei.

Daloi – Kata kaba dei u la ong ngin ia pynlong iew haka juh ka sngi Mawlong kumba ju long. Ai ki Nartiang ruh kin ia long laka long, namar ba kala jngai artad shaduh Nartiang te kam pher ei ei. Shaphang kaba leit shaw pat iaka blei te ka long kaba eh, ka blei shisien ba kala mih, kala mih, kam lah shuh ban wan phai.

U paitbah ula ia myniur ban pynneh ia ka iew. Kumta ka Dorbar kala wai.

BYNTA - V

A. KA DURBAR THUNG IEW U SYIEM

CHARACTER :–

1. U Syiem Jaintiapur,
2. U Daloi Nartiang,
3. U Pator Nongkyllep,
4. U Pator Nongpyrda,
5. U Mar Phaliangki,
6. U Luhbiei.
7. U Sangot, Basan bad ki Rangbah Shnong etc.

Kumba la hukum da u Syiem, U Daloi u la phah ki nonglam ktien bad ki Purwana kylleng sawdong ka Elaka Nartiang ban pyntip ba kan don ka Durbar pyllun ha Nartiang ha ka 15 tarik u Bnai Nohprah. Bad ka sngi ka la jan ban poi kata, ka 15 tarik. Kumta u Syiem u lapynkynkaw ia u Daloi Nartiang shaphang kata, bad ban ong ruh ia u Daloi) ban phah pyrta shnong noh, khnang ban ioh ia pyrkhat noh shaphang kaba thung iew ha Nartiang kumba la rai ha ka Durbar ba dang shu lah. U Daloi ruh la phah khot ia U Shutia ban phah pyrta shnong noh.

Daloi — Ko Ram, u ong ia u Shutia (Herald) peit shane, u S'iem u la hukum ia nga u ong, ba u kwah ban pynlong durbar noh

na ka bynta ban ia pyrkhat ban thung iew noh hangne ha Nartiang, te kumta sa leit pyrta shnong noh, ong ba kan don ka durbar pyllun jong u Syiem ka ban long haka sngi Musko hangta ha Majar, haka por shiteng sngi. Sa lai sngi mynta la dei ka Mukso (Hat Jowai, Iewduh Khasi).

Ram Shutia — Te to Pa, kumta u la leit bran, bad ula pyrta u da ong, ko shnong ko thaw, ko rangbah ko rangsan ha sngap kane ka long ka hukum U Syiem ba haka sngi Mukso haka por shiteng sngi kan long ka durbar pyllun ban iakren iaki kani kiba donkam eh, kumta da ia wan khnang. (Ynda haba ula lah pyrta, shnong kumta. ula leit noh sha la ing bad dang step phyrngap ula leit iathuh ia u Daloi.)

Daloi — Ynda ula iohi ia u Shutia ba u wan. ula khot ia u bad ula ong Ram, phi la lah pyrta shnong kumba la phah?

Shutia — Hooid, Pa.

Daloi — Te to khie leit noh sa wan pat iashai.

Ka sngi Mukso kala poi. U Daloi, ki Pator, ki Basan bad u Paitbah, kila ia leit sha Majar. U Syiem haba ula iohsngew ba ki la wan lut, ula mih na ing Syiem bad ula leit shong ha ka khyrdop; haka jaka kaba la khreh khnang ba un shong. U Daloi bad ki Pator ki shong shaphang ka diang jong u. U Paitbah de ha madan bad don ruh kiba shong haki mawlyngknot hapoh u Dieng Jri U Mar Phalingki U Luhblei bad ki Basan, ki ia shong na kawei pat ka liang jongka khyrdop-Ynda la ia wan lut ki paitbah, ki 'riewkhmat baroh. U Syiem ula plie ia ka Durbar.

U Syiem — U shim ia ka baje kynruh (bell) bad ula kynruh u ong artad, sngap jar baroh. Nangta ula ong katto katne taiew mynta la mih kum ka jingsawa kum ka jong u piatbah paitsan hangtai haka khlaw kaba don ha khlieh Umtisong, ka la long ruh man ka sngi Mawlong, ka sngi ba shait long iew ha Raliang - Bad haba bata ka jingjia kala poi sha ki shkor u Daloi, bad ula phah sngap sa da u Pator Nongkyllep bad uwei u Basan. Ynda haba kine ki la leit sngap, ki ruh kila ioh sngew kumjuh. Nangta u Daloi khnang ban tip ia ia ka daw, balei ka long kumne, ula phah khan ha U Luhblei, u ruh ula khan bad ula shem ba ka blei iew na Raliang kala wan phet sha Nartiang, bad kat kum ka jingong u Luhblei, la dei ban thung iew noh ha Nartiang. Balei ka leit long kumne, ka daw ka long : Ha kawei ka sngi iew Raliang, U Mar Phaliangki ula leit iew sha Raliang bad shuwa ba un wan phai sha la shnong, ula ther u lapbah lapsan. Kumta ula leit pan knup pan trap na ki trai shnong; hynrei kim ia ai satia. Kumta da ka jingsngewdom ka bym lah ong shuh, ula rung biang sha iew bad ula shim ia kawei

na ki mawlyngkniap napoh iew bad ula kup slap da kata ka maw. Ynda ula poi harud 'shnong u slap ruh ula rang bad ula bred ia kata ka maw harud lynti hapoh katai ka khlaw ha khlieh Umtisong. Dei kumta mo Mar? (U phai sha u Mar). Hooid, Syiem, la ong u Mar Phaliangki. Kata ka mut, kata ka blei iew kala wan bud ia kata ka maw na Raliang sha Nartiang. Mynta kane ka blei iew kam treh shuh ban phet na Nartiang. Kumta ngi dei ban thung iew noh hangne. Haka jingshisha hi, ka Elaka kaba heh kat ka Elaka Nartiang te, kala dei hi ban don noh la ka iew. Mynta lei lei haba la tip ba ka blei iew ruh ka wan sha Nartiang te la dei eh hi kein ban thung noh la ka iew, la kumno kumno ruh.

Paitbah Kata te la don bok eh mangi kein baka blei kala wan phe sha ngi Ngi ruh ngi sngew ba ka long kaba dei bad thung iew noh, kumno ki Raliang ki ong haba kala phet noh nangta?

U Syiem — Ki Raliang kin ong aiu, ngi la khot ruh ia u Daloi Raliang, u ruh, um don jingujor ei ei, tangba ia kata ka briew ka ba dukhi nga sngew te. U Daloi um ai khrong iew shuh haka bad u Shnong ruh ula tait shnong ia ka, kata phi ia mynjur bad sngewdei mo, ban thung iew noh hangne?"Hooid," risa u paitbah. Tangba kat kum ka kup ka khan u Luhblei, la dei ban pynlong iew hi haka juh ka sngi ba long iew ha Raliang, dei kumta mo Luh?. "Hooid," la ong u Luhblei. Namar ba phi ki khun ki hajar ruh phi la ia sngewbha ban pynlong iew noh hangne. Te mynta ngi la dei ban pynbna paitbah noh. U phai sha u Daloi bad u ong, Daloi, phi la iohsngew ia ka jingmut u paitbah. Te mynta phi donkam ban pynbna ha baroh ka Elaka, naduh Mupliang — Lynrai, shaduh nong Sala (mynta la khong ka Nelli Bazaar) Chhaparmukh ba naduh une u bnai u ban wan yn don noh ka iew ha Nartiang ha man laka sngi Mawlong, khnang ba kin tip ban wan thied wan pet bad wan die ruh ia la ki jong ki mar. Pyntip ruh ia ki Nongbah bad ki Jowai khnang ba maki ruh kin ia wan iew ban ia die ia thied.

Daloi — To Syiem kynrad ula ong.

U Syiem — Mynta ka Durbar kala wai, Nga ai khublei ia phi baroh, namar ka jingleh shitom jongphi ban ia wan sha kane ka Durbar. To khie leit suk.

B. KABA THUNG IEW:

U Daloi ula sngewthuh ba kala dei ka kamram jong u ban pynlong kam ia kane, u phah purwana sha man la ki shnong ban pyntip ba kan long iew noh ha Nartiang naduh ka taiew ba nyngkong u bnai uban wan. Ula pyntip ruh ia u Daloi Nongbah Nongjngi bad Jowai, kumba la bthah da u Syiem.

Yada haba ula phah ia ki nonglani khubor sha man la ki jaka, ula kynto shnong ruh ban ia pynkhuid ia kata ka jaka long iew, u ong ban pyn ia bynta ia ki basa kum ki basa die jain, die doh, die syiar bad kumta ter ter. Ula ong ruh ia kiba kwah buh dukan ba kin shna la ki jong ki jong ki trep, ne sem iew. Kumta, baroh ki kam ba ia dei ban pynlong iew kila dep. Nangta la ia ap sa tang iaka sngi.

Ka taiew ba nyngkong jong u bnai kala poi, bad ha ka sngi "Pynsien" ("Nongkrem"—Sohra) ki briew na kylleng sawdong kila wan poi, kum ki Nongtung, ki Khyrwang, ki Hadem, Lalung, Mikir, etc—Haduh bym don ing basa shuh ba kin sah, thiah nuet bad kila shu sah ha ki baranda ing jong ki briew, ki sem lyngkha, bad ki trep iew ba la shna da ki trai shnong. Kila wan rah ia ki jingdi jongki kum ki jain tyndia, jain kynphad, u khaw, ki syiar, ki sniang, ki "Shatai" ne ki dabor dieng etc. Donbok ha kane ka por ka dei ka por bala dep ka shoh, ka tem bad ka bneng ruh kata rang. Kumta ki briew kim shym la shem ia kano kano ka jingshitom haka sah ha shong.

Shuwa ban sdang ia ka iew ne pyniaid ia ka die ka thied u Syiem ula wallam ia uwei u blang uba tlem bha ban knia ia ka blei iew. Kumta ula pom ne knia ia uta u blang ha ka jaka ha kaba u Mar Phalingki ula bred ia kata ka Mawlyngkniap kaba ula wan rah na Raliang. Ia kane ka jingknia la khot ka "Pomblang Iew" ia kane la ju leh barabor, wat lada ym shem la leh man ka snem ruh, (U Nongthoh ruh ula kynmaw ba shisien, mynba u dang kynnah, la leh ia kane ha ka por uwei u Daloi uba kyrteng u Kha Lamare – Naduh kata haduh mynta ym shym la leh shuh. Kane ka jingpom blang iew, la jia, hadien ka Rivival ki Khristan.

Hadien ba la pyndep ia ka knia ka khriam, ka Iew kala sdang. Ki Jowai kila plied iala ki jing song kiba don ki sopti ki sopjat ki jain ki nep. Ka Mluh, Sohmynken, ka Umphniang bam etc. Ki Mawshai ki la plied iala khoh tympew, ki byrni kwai jongki, Ki Mikir laki jain Mikir, ki Nongtung, ki Khyrwang laki jain Muka, Ryndia jongki, kawei pa kawei ka jaid bynriew kala wan rah laki jingdie jingthied, ki die ia laki jong ki mar, bad ki thied iala ki jong ki jingdonkam baroh, kila u don ruh ki nong-iapein sbai, ba ki shong ter ter Kala long ka thied ka pet bad ka jingshong shit kaba khraw.

K. KA DURBAR THUNG MAWBYNNA:

Ha kaba nyngkong, ka iew ka shu long tang ha madan hapoh trai jong ki dieng, bad ym don jaka kaba kham jrong ha kaba uSyiem, Daloi, bad laki Basan ban shongthait ne shong durbar. Kumta la mih ka jingpyrkhat, ba khnang ban pynitynnat bad pyni phuh i phieng ia ka iew ka hat la dei ban don ki Mawbynna, ki Mawlyngknot halor kiba ki Daloi ki Pator bad Basan ki lah ban shongthait ne peit kai ia ka

iew ka hat. U Daloi namar kata ula khot ia ka Durbar shnong ban ia ia pyrkhat shaphang kane ka thung mawbynna, mawlyngknot ha iew, bad u ong ia u Shutia ban pynbna ia kane.

U Shutia — U la leit naduh ba sdang haduh ba kut ka shnong ban pynbna ia kane. Ba ka Durbar kan long ha ing kmie u Daloi ha ka sngi Musiang ban ia pyrkhat ia ka kam kaba donkam eh. (Ka long ka rukom ha Nartiang ba u Daloi umbit ban bishar kam ne pynlong durbar ha ing khun; hynrei, tang ha ing Kmie).

Ka Durbar ka la long haka ba ki Pator, ki Basan, bad ki Rangbah baroh ki la ia wan. Bad ki 'riewkhmat jong ka shnong ruh kila ia poi. Hadien ka jingiapyrkhat, bad ki jingia pyni lem. Ki Rangbah, La rai ban ia thung Mawbynna — Mawlyngknot, ha poh iew khnang ba kan i phuh i phieng Bad la ia kut ruh ban pyntip sha u Syiem ban ioh ia ka jingmynjur jong u.

Haba u Syiem ula iohsngew ia kata ka jingmut jong ki paitbah u la hukum ia u Daloi ban khot ia ka Durbar pyllun ka Elaka ban ia pyrkhat ia kane ka kam, laka long kaba ia dei ne em ban leh kumta. Namar kat ia kane ka kam ym lah ban leh tang da ka shnong. Kumta u Daloi ynda haba ula ioh ka hukum na U Syiem ula phah khot ia u Shutia, u Nongpyrta shong. Ynda u Shutia ula wan ula khot ia u. (La buh ha ka Musiang, khnang ba kito kiba wan iew na jngai shnong ruh ki lah ban sah, bad ban wan Durbar).

Daloi — U Khot ia u Ram Shutia, u ong Ram, leit pyrta shnong noh ban ia long Durbar ha ka sngi Musing ha Majar, kumba la kwah da u Syiem, ha ka por shiteng sngi. bad ban pynbna ruh ia kane hapoh iew.

Shutia — To, to Pa, ula ong ia u Daloi bad ula leit pyrta shnong, u da ong, ko shnong, ko thaw, kane ka dei ka hukum u Syiem, ba haka sngi Musïang kan long ka Durbar pyllun ha Majar, ryngkat bad u Syiem, Kumta da ia wan khnang khnang sha kane ka Durbar, bad kat uba pep un hap haka saja — Ynda la lah pyrta shnong ula leit ban iathuh ha u Daloi, u da ong ba ula pyrta ban khang shnong ha kata ka sngi, bad kat uba jah un hap haka saja. Bad u la pyrta hapoh iew ruh. Khnang ba kito ki Rangbah shnong na kylleng sawdong ki ioh ban sah ban wan dorbar.

Daloi - To, kata ka la bha, hynrei ong ruh iaki Basan ban leit ap ha man laki dong ki lad bad ban nym shah iano iano ruh ban mih na shnong ha kata ka sngi.

Shutia — To, to Pa. ula ong, bad ula leit noh artad.

Ynda la poi ka sngi Musiang, Ki Basan kila leit arngut arngut sha kawei pa kawei ka lad, Ha Umtisong, Myntang, ha lynti Wahjajar, Lad

Nga la shon ia kane ka dur ha ka sngi, ba nga ia leit bad U Governor ha ka snem 1956. U tai u briew ba paw ha trai Maw Bynna U dei U Governor, bad kitai kiba ieng pat ki dei U Daloi bad ki Basan, bad U Kisto Rymbai, M.L.A.

Morathud, bad Lad Nongkyllep. Kumta ym don uwei ruh uba lah ban mih na shnong. Haba ka sngi kala kynrong ieng, ki paitbah kila ia wan bad la shlei ka madan Majar. Hadien nangta la wan u Daloi, ki Pator bad ki Basan bad kila shong shaphang ka diang jong ka khyrdop haka jaka kaba halor, Khadduh khadwai la wan u Syiem, bad baroh kila ieng, bad ynda uia shong haka maw kaba u ju shong barabor haba u mih ban pynlong ia kano kano ka jingkren ha u Paitbah ne pynlong durbar, bad kaba la siang halor ka coshion da ka Salu saw, U Santari u ieng na na sha kawei ka liang jongka khyrdop bad u nongkaweh pakha na sha dien. Ynda haba ula shong ula Phah shong iau paitbae baroh.

U Syiem — Ula plie iaka Durbar bad ula ong, phi u khun u hajar u Daloi, ki Pator, kumba phi la ia iohi ba ka iew kala long ha Nartiang mynta la artaiew, bad kala shu long ha madan, ym don jaka satia ban shong manga u Syiem, u Daloi, ki Pator bad ki long San baroh. Kumta nga la ioh ruh ia ka report na u Daloi ba ngi dei ban thung Mawbynna, Mawlyngknot noh khnang ba kan iphuh kan iphieng ka iew ka hat bad ban sah ruh kum ka dak bala thung iew naduh mynta ka snem. Dei kumta em Daloi kaba la ia kren?

Daloi — Hooid, Syiem.

Syiem — Haba kumta phi u Paitbah phin ia ong kumno, phi ia mynjur ne em ia kane?

Paitbah--Kaba dei Syiem kynrad.

Syiem—Haba phi ki paitbah bad phi ki nongsynshar, u phai sha u Daloi bad ki Pator, ruh phi la ia mynjur ia kane to ngin ia pyrkhat sa tang ia ka por, lano yn sdang ia kane ka kam. Nga tharai ngi la dei ban sdang noh kloi, tang ha kane ka tlang hi, ynda la lah ka shoh lah ka tem, ne kumno phi ong? (Namar ki don ki jaka kiba haduh u Nohprah ruh kim pat lah ot kba).

Paitbah—Kaba dei Syiem kynrad, ngin iasdang noh naduh kane ka tlang hi, ong u Paitbah.

Syiem—Ula phai sha ki nongsynshar kiba hapoh jong u, ki Pator bad kiwei kiwei de, ula ong ia ki ba kin phah peit lypa nangno lah ban ioh iaki mawbynna, ki mawlyngknot, khnang ba ynda la poi ka por kin shu leit shim beit ia ki. Nangta ka Durbar kalawai noh.

D. KA THUNG MAWBYNNA:

Ha kata ka por tlang u Daloi ula phah peit kylleng sawdong, nangno lah ban ioh iaki maw ban thung ha iew. U Mar Phalingki ruh ryngkat bad ki Para Mar jong u, kila leit ban thlieh ia ki maw ban long Mawbynna, Mawlyngknot bad Mawjingkieng.

Ynda haba la poi u Kylla-Lyngkot, haba kila lah ka shoh ka tem, ka lum ka lang, la pynbna ha ka Hima bad ka Elaka baroh ba kin ia mih paitbah ban ia leit ring noh iaki maw,-ki maw ban thung ne buh ha iew. Kumta ki jong u Marphalingki bad ki paralok jong u, kila leit ia lam iaki sha kita ki jaka ha kiba kila pynpait bad tih, kumta kila ia khreh saka ring noh. Nyngkong eh kila teh da ki tyllai kiba heh, hynrei tang shu tin hi ki dkut lyngknot lyngkhai, kumta kila leh arsien laisien; hynrei thui shithui ki dkut kityllai. Nangta u Syiem ula ong ba kin teh da ki kynjri nar. Kumta kila teh da ki kynjri nar. Hynrei kine ruh tang shu ring hi ki dkut lyngkhot lyngkhai. Kim lah shan satia.

U Syiem ula lyngngoh haba ula iohi ia kine kiei kiei· Da kumno kein yn leh ban ring ia kine ki maw? Ula kylli hala ka dohnud, um sngewnang pyrkhat shuh kumno yn leh. Ynda haba ula pyrkhat shipor, ula ong ha lade, kane te kala dei ka daw blei, ymdei shuh ka daw briew. Kumta ula wad ia u Luhblei.

Syiem - U khot ia u shaphasi jong u ong, ko hep khie peit hapdeng une u paitbah, u Luhblei u don ne em hangne? Lada u don te phah un wan hangne, ong, ba khot ma nga.

Shaprasi—To, to Syiem kynrad, ula ieng bad ula pynshad ia laki khmat bad ula iohi ia u Luhblei ba u don hapdeng u paitbah (U Syiem te namar ba u shong hapoh laka Pulanki jong u, um iohi) Kumta ula iathuh u ong, Oh! utai u don hangtai phi Syiem.

Syiem - Khie khie kloi khot ia u ong ba nga phah khot manga.

Shaprasi--ula mareh bad tiap ula poi haka jaka ba don u Luhblei, u dang dih duma bad bam kwai, bad u ong, u S'iem u phah khot ia phi, te phin sngewbha ban wan kloi, tip na ka bynta ka kam aiu ba u phah khot ngam tip, namar um iathuh ia ka daw.

Luhblei—To hep, haba khot da u Syiem te dei ban leit, ula leit ryngkat rynkat bad uta u Shaprasi, bad tang shu poi ha khmat u Syiem, ula dem ngun bad khublei ia u, uda byrshaw artad baroh ar ki kti. Ban khublei ia u S'iem.

Syiem—Pa Blei, ula ong, peit shane yn ia leh kumno ia kine ki maw, ym lah satia ban ring iaki, la teh da ki kynjri nar ruh ki dkut. Te nga la dum ka buit ka stad, to wad noh ma phi ia ka daw, Balei ka long kumne?

U Luhblei—Khlem kren shikyntien ruh, u sei iala ka Shanam naka pla kwai jong u, bad ula pawang iaka hala ka kti. Nangta ula ong, kat kum ka kup kane ka khan jong nga te Syiem; ia kine ki maw dei ban ring da u jyntangklong.

Syiem—U Jyntangklong! kata te ka bym lah long, u tyllai uba heh ruh ym shan, u kynjri nar ruh kumjuh, sa da i jyntang klong iba swai wai wai em! kata ka bym lah long lano lano ruh.

Luhblei—Shu ngeit se Syiem, haba nga kren ngam kren da ka ktien jong nga hi, nga kren ia kaei kaba u Blei u pynpaw ha nga. Phi tip ne em Syiem, ba U Blei u pynpaw iala ka bor ha kiei kiei kiba tlot, kiba tlot ki long kiba khlain bad U Blei. kiba bieit ki kylla long kiba stad ruh bad U Blei.

Syiem—To to, jaid ba phi la ong haduh katta, to ngin ia leh, tangba nangno kein yn ioh jyntang klong mynta ka por tlang.

Luhblei—Mynta, sha Kdiap, Sha Mynsngat, Mawbakhon, nga tharai ngi dang lah hi ban ioh. Namar bun bun naki kim pat shym pynkhuid iala ki kper ki phrah, te ngin dang lah hi ban ioh lada ngin phah wad.

Hamar kumta la iohsngew uwei u Gaonbura, na Habeh Arong (Ka Shnong Habeh) kaba na shaphang Umpanai, u kem ktien "Shitai sha i te dang em u se.''

Syiem—To, Rangbah, na shano? la kylli u Syiem.

Gaonbura—Shitai sha Umsuwai, sha Maryngjong, Umpanai se, dang jyrngam u se.

U Syiem—U phai sha u Daloi uba shong marjan bad u, bad u la ong, Daloi phi iohsngew ba u Luhblei u ong ba dei ban ring ia kine ki maw da u Jyntangklong, bad ba dang lah ban ioh na sha Mynsngat, Kdiap bad Mawbakhon, kumta phah briew mar mar ban leit wad Jyntang kloi na sha kine ki shnong. Phi la iohsngew ruh kumno u Gaonbura na Habeh Arong u ong, ba sha shnong jong ki u dang don wat uba jyrngam ruh. Kane ka lah ban long, namar ba sha ri shit te u long dier, ngi ju ioh klong ioh pathaw wat myntlang ruh nangta. Kumta phah da kine ki Mikir, kiba shong hi shata ban leit wad na sha Umsawai, Maryngjang bad kiwei kiwei de ki shnong. Ong kin wan rah katno katno ruh bit hi, namar ngi donkam ia une ym tang mynta, hynrei ha ka wei pat ka por ruh.

Kumta u Daloi ula phah ia ✱ mar mar ban leit wap Jyntang Klong. Kito kiba leit sha Kdiap etc, kila leit bad kito kiba leit sha Mikir ruh kila leit bad kila wanrah shikatdei u Jyntang klong.

Kumta ynda haba kila ioh ia u Jyntang klong kila teh ia kita ki maw da uta u jyntang klong, kita ki maw ruh kila wan sur sur, bad da u Jyntang klong kila ring ia kita ki maw baroh. Bad ynda la pynpoi lut haka jaka iew, kila thung iaki Mawbynna bad Mawlyngknot. Kumta ka iew kala iphuh iphieng bad kila don ruh ki jaka shong kaba thikna

ha kiba u Syiem, u Daloi, Ki Pator bad ki Basan kin ia shong Durbar no shongkai ha iew ban ia kynduh iaki briew na ka hima. Ia ki kam rit kam ria ruh la bishar hangta.

Hadien katto katne por, U Mar Phalingki ula wan ha u Syiem bad u iathuh ba don artylli ki maw ha Sanirang kiba heh bad kiba jrong. Wat uta uba rit ruh, nga tharai u don ia kumba 30 pruh ne, uta uba heh lei lei te nga tharai palat kaba laiphew pruh ei ei. Nga tharai ba kan da long ka burom ia u Syiem ban thung kum kine ki maw ba lehse wat haka pyrthei hi baroh kawei yn ym don kum kine ki Mawbynna.

Syiem—Kata kaba sngewtynnat eh, to khie ma phi Mar ong ia u Daloi ba ha kawei ka sngi, manga maphi bad u Daloi ngin ia leit siat sim bad ngin ia peit artad ia kine ki maw ha Sanirang. Tharai haka sngi aiu kaba kham bit bad ba ia lait por ban ia leit.

U Mar—Nga hi te ha kano kano ka sngi ruh bit hi laitnoh ka sngi iew Mawlong, tang ba u Daloi te tip ha kano ka sngi ba u lait. Nga tharai ba la kumno kumno ruh lait noh naka sngi iew Mawlong bad Mawsiang te u lait hi. To ngin shu ia buh noh ha ka sngi pynsiein (Nongkrem) shuwa ka sngi iew Mawlong, khnang ba lada ngi la ia kut ban ring ia kine ki maw te ngi, lah ban pynbna paitbah haka sngi iew.

Syiem—Kata kaba dei, ong ia u Daloi ban khreh ban ia leit haka Pynsiein, ong ia u Luhblei ruh lada u lada u lait por ban ia leit ryngkat.

Kumta u Mar ula mih noh na ing u Syiem bad ula leit ia thuh ia u Daloi bad ia u Luhblei ba kin khreh ban ia leit sha Sanirang haka sngi Pynsiein. U Luhblei, u ong ba u don bun ki kam kiba u dei ban pyndep ha kata ka sngi. Kumta um lah ban leit, U Daloi pat u la phah khubor sha ki Pator ruh ban ia leit ryngkat.

Ynda la poi ka sngi Pynsiein, bad haba la lah bamja baroh saw ngut kila ia leit sha ing u Syiem bad u Syiem ruh ula shong ha baranda, u da ap iaki, ki tang shu poi ha ing Syiem, ki dem ngun ha khmat jong u, ki da byrshaw baroh arkti.

Syiem—U ong, phi la wan te ia ngin ia leit sha Sanirang ban ia leit peit ia kita ki maw, kiba u Mar ula iohi, u ong, ki long ki maw kiba bit ban thung Mawbynna ha iew ban pynsah nam. Te, to, ia ngin ia leit peit kein.

Kumta baroh kila ia ieng ban ialeit noh. U Syiem ula ialam ia uwei u shakri jongu, bad u pynrah suloi bad u ialam ruh ia u wei u ksew. U Daloi bad ki Pator, U Daloi ruh ula ialam ia uwei u Basan, nangta baroh kila ia leit, U Syiem, u Daloi, ki Pator baroh arngut bad u Marphingki, uda ialam ha khmat ha khmat. Ynda haba kila ia poi

ha Sanirang, kila shem shisha kumba la la iathuh u Mar. Nangta kala sdang ka jingiakren hapdeng jongki.

U Syiem—U ong, kine ki maw shisha ki long kiba itynnat bad i shongkun. Nga tharai ngi la dei ban ring iaki bad ban thung ha Iew. Ne, phi ong kumno Daloi?

Daiol—Kaba dei phi Syiem, kum kine ki maw ki long kiba eh ban ioh, kumta nga ruh nga iahap jingmut bad u Syiem, ngi dei ban ring ia kine ki maw, ne ki Pator phi ia ong kumno?

Pator— (Baroh arngut) ki ong, ngi ruh ngi iahap jingmut bad u Syiem bad u Daloi.

Syiem—Haba phi baroh phi la iahap jingmut ban ring noh ia kine ki maw te ngi la dei ruh ban pynbna paitbah lashai ha Iew Ngin ong ba yn ring noh ia kine ki maw shuwa ka por "Iala" (Ka por bet) kata ka long ka taiew ba nyngkong u bnai Rymphang. Sa da kit khia ia kane ho, Daloi.

Daloi—Te to Syiem kynrad, ngan sa phah pynbna lashai ha iew.

Syiem—Mynta ka kynti kaba nyngkong eh, to ngin ia ring shuwa ia une uba kham rit, ynda la thung ia une uba rit, te ngin sa ia ring ia une u ba heh.

Daloi—Bad ki Pator— Hooid Syiem, ngin ia sdang na une u ba rit shuwa. Hamar kata ka por la iohsngew ba pah ka 'iar khiar, krak, krak, krak.

Syiem—Ha sngap, sngap, kaei kata kaba pah kumta?

Daloi—O! Ka 'iarkhiar, phi Syiem.

Syiem—Mano ba kham beit ban siat, nga tharai u Pator Nongkyllep mo?

Kumta u Pator ula leit, ula ialam bad u ksew jong u Syiem, u Ksew ula wiat, hain, hain, bur kila her ki 'iarkhiar bad kila shong ha tnad dieng kseh, ki Iarkhiar ruh namar ba ki sheptieng ia u ksew, ki dem khop ha ka tnad u dieng kseh bad ki shong ruh ter ter. U Pator pat de u par sor, sor bad u sni, kita ki 'iarkhiar ruh ki dem ter ter ha u tnad dieng kseh, kumta u la leit na ka jaka kaba lah ban dei kham bun. Dam u ai, brup ki hap saw tylli ha trai dieng bad ki ia kyrthad thlap, thlap hapoh sanium, u ksew ruh uba la hikai bha ula mareh shata, bad u shim iwei hadien iwei bad u wanrah ha u Pator, bad u Pator pat u ai noh ia ki ha u Syiem, u Syiem u shim ia lade artylli bad artylli pat de u ai noh iaki ba kin ia leit tah kiad.

Kumta baroh kila ia leit phai noh sha la ing. Ynda la poi ka sngi iew, u Daloi ki Pator bad ki Basan, kila leit iew, kum ka rukom ba ki

ju leh ha la ki jong ki jong ki jingriam, bad ynda la poi ha iew kila ia shong shiphang ha ka jaka die masi, ban lum ia ka khajna kumba ki ju leh. Bad nangta u Daloi u la pynbna ruh ba yn ring ia ki maw bynna na Sanirang haka taiew kaba nyngkong u Rymphang. Ynda la lah lum khajna, kila leit shang iew ban thied ei ei. Nangta pat kila ia leit shongkai, ha ki mawlyngknot ban ia bam jingbam kum u kpu ne sohphlang, ki ia kren kai artad kida ong, ba ynda la lah thung sa kito ki maw Sanirang te la i phuh bha ka iew, wat tang katne ba la lah thung ruh la i tynnat katne, ynda la lah thung lei lei sa kito te la i phuh bha. Hadien ba kila ia bam jingbam ha iew bad haba ka sngi ka la noh bad kila leit phai noh sha la ing.

Kumba ju long ka rukom jongki shato lada don napdeng ki Pator ne ki Basan kiba long ki Palwan, tang shu poi ha ing ki bujli noh ia kito ki jain longsan jongki bad ki leit biang sha iew ban ialeh lympat. Ki Nartiang ki ia kop iaki Nongbah, Nongjri ne kino kino kiba nud ban ialeh ia lympat bad ki. Ki paitbah ki ia ker tawiar baroh sawdong bad kano kano kaliang kaba lah ki ia risa shait shi shait. Bun sien kin kham lah hi ki Nartiang.

Shuwa ban poi ha kata ka sngi ba la ia buh ban ring iaki Maw Sanirang, u Daloi ula phah shna ia ki lyngti ki synkieng ki pynbeit iaki lynti ki synkieng, pyndap iaki thliew ki syar ki pynskhem iaki jingkieng ha man la ki nur um bad wah duit kum ha Umshlem, Madap bad kiwei kiwei de, ki da shna ruh ki shaka dieng kiba heh ba heh, khnang ban suk ring.

Kata ka sngi kala poi, u Paitsan na kylleng sawdong ka Elaka ki la ialum ha Majar ha khmat ka Khyrdop u Syiem. Bad kala long ka kynhui ka risa kaba khraw. U Syiem ruh la shong halor u Hati. Kumta ryngkat bad ka risa ka kynhui, ka ksing ka dhah kila ia leit ban ring ia kita ki maw. Ynda la poi ha kata ka jaka (Ka Sanirang) kila ia kyntiw ia uta u maw uba kham rit halor kita ki shaka dieng, kila teh da ki kynjri nar ia kita ki maw, ki da mut ba kat ia une te ym lah shuh ban ring da u jyntang klong. Hynrei ki kynjri nar ki dkut tukra tukra, Nangta u Luhblei, ula ong ba kin ring kum juh da u jyntang klong. Kumta kila mareh ban leit shim ia kita ki jyntang klong, na ing u Daloi. Ynda kila teh da uta u jyntang klong uta u maw ruh ula wan sur sur. Ha kapor ba ki ia ring Mawbynna ne rishot ing blei, uwei uba nang ban phawar, ula shong halor u Maw bad ka lama ha ka kti jong u, u phawar, bad kaweh artad ia ka lama kaba don ha kti jong u, ki don ruh kiba tem ksing bad shad ha khmat ha khmat. U Syiem u Daloi bad ki Pator ki da iaid na khmat eh ryngkat bad kita ki nongtem ksing, ki Basan pat de ki iaid na shadien. Ynda kila poi ha iew kila buh ia uta u maw haka jaka kaba dei ban thung ia u, bad kila ia leit noh shala ing, namar ba la miet bad ba kila thait ruh artad U Syiem ula ong iaki ba kin ia mih paitbah biang lashai ka sngi, ban thung noh ia une u Maw.

Ynda haka sngi kaba bud, baroh kila ia mih ban ia leit thung ia uta u Mawbynna, kida rah ia lakı shalyngka, ki Mohkhiew, ki wait, etc. Kumta kila tih ka thliew kaba shirynieng briew. Hynrei ha ba u Mar Phalyngki u iohi ba ka dang jyndong eh, u la ong ba kin tih shuh sa ar phut ei ei. Kumta ki la tıh sa ar phut kumba la ong u Mar.

Hynrei ynda la pynieng u kyllon pynban, kumta u la phah pynjylliew shuh shuh. La katta ruh tang shu pyllait u kyllon. Kumta u Syiem ula khot ia u Luh Blei bad u la kylli, balei ka long kumne, ym lah satia ban pynieng ia une u maw.

Luhblei—Ynda ula khan da kaba pawang ia la ka shanam jong u, ula ong. Oh! Syiem kynrad une u maw u pan jingknia da u briew, lada um ioh briew te um ieng satia. Kumta la dei ban knia da u briew khnang ban pynneh ia u.

U Syiem—Ula pyrkhat shiphang bad u ong, na ei kein yn ioh briew mynta. Haka por ba ngi knia briew te don u ei re u ei uba wan poi wir poi hap, ngı shim ia uta bad ngi knıa, mynta na ei kein yn ioh uba kum uta. Hamar kata ka por, ula iohi ia uwei u khynnah, u bred iala ka dabia hapoh thlıew bad u khot ia uta u khyn nah, u ong peit hep nga kum pynhap ia katai ka dabia jong nga hiar hiar hep, ban leit shım ia ka. Kumta ula hiar shapoh thliew ban leit shim ia kata ka dabia bad u la peit artad khlang khlang, nangno ban kiew pat, Hamar kata ka por kila khylli ia uta u maw bad thrait kila nion ia uta u khynnah hapoh thliew, kumta uta u maw ula neh den, kıla bred ki maw baroh sawdong ban pynskhem ia u bad kila tep khyndew bad ula ieng haduh mynta mynne. Une u maw ula long uba jrong tam haka pyrthei. Lait noh kito Ki Stone Faces jong ka Easter Island (Pacific), uba jrong tam na ki, u don 37 phut. N.B.K. Vol. 3. Page 1075 (Kine ki Stone Faces kim dei ki Mawbynna, ki dei tang ki Maw ba la ot ha dur khmat briew ha ki par maw. Namar kata U maw Sanirang u long u Mawbynna uba jrong tam ha ka pyrthei) ka jingjrong jong u ka long 27 phut ka pyngkiang 4½ phut, bad ka jingrben 1½ phut. Ynda kila lah thung ia u, kila leit wad sa ka Mawlyngknot ban buh ha trai jong u, kaba heh ka ban ia dei dur bad ka jingheh, jingjrong jong uta u mawbynna, kila lap ia kata ka maw kaba heh kila ring iaka bad kila buh ha trai jong u. Ia une u mawbynna la khot Maw Sanirang, namar ba kila ring ia u na Sanirang.

Ynda haba la lah thung ia une u maw uba kham rit, kila ong ia u Syiem ban leit ring sa ia uta uba kham heh bad uba itynnat, u Syiem ula kohnguh kumta kila khreh ban leit ring ia uta u maw, bad haba kila iapoi hangta kila ialeh ban kyndang ia u khnang ban ioh pynshong ia ka tduh jong u halor kita ki shaka dieng; hanret um khih satia, kila pyrshang katno katno ruh ym lah. Kumta u Syiem ula khot ia u Luhblei bad ula ong.

Syiem—Peit Pablei, une u maw um khih satia wat lada la pyrshang da ki lad baroh ruh, ym lah satia ban pynkhih ia u. To, kylli noh na u Blei, balei ka long kumne, uto uba mynshuwa te ula wan da kaba suk; hynreh une pat de um khih satia

Luhblei—ula sei iala ka shanam bad ula khan bad ula ong, ko Syiem kynrad, kat kum ka kup ka khan jongnga te, une u maw un nym wan, lymda la knia ia u da u Khun Syiem.

Syiem—He! la ong u Syiem. Kata te kaba da eh shisha uda pan kat ia u khun syiem ka long ka bym lah ban leh, la kumno kumno ruh.

Luhblei—Phi iohsngew ne em Syiem, ba ki ong haka Purana (Bible) jong ki Khristan la thoh ba u Blei ula ieit katta katta ia ka pyrthei, kat ba u la aiti ia la u Khun ban shah iap na ka bynta ban pynim ia u briew, phi pat phim lah ban ai ia la u khun ban pynsah nam pynsah burom ia lade?

Syiem—Pablei, ula ong, phi ong kumno kumta. Nga ruh nga la pule bha iaka Bible, nga shem ia kata kaba phi shu iohsngew, nga te nga da pule hi da lade, Ka Bible hi ka ong ba uta u dei u khun U Blei u long ruh u Blei hi, ynda haba kila sahnarphna ia u, ula iap bad la tep ia u hynrei u im pat bad ula mih na ka jingtep, hadien lai sngi bad ula sah 40 sngi ha kane ka pyrthei. Hadien ba u mih pat ula ia kynduh ia ki synran jong u barabor ha kine ki 40 sngi. Bad khadduh khadwai ula kiew sha bneng ha khmat ki synran jong u, na u lum ki Olib. Haka Bhagvatgita jongngi ruh la thoh, ha kata ka bynta kaba pyni shaphang ka jingkylla dur U Trai (Lord's transfiguration) la ia iathuh ruh hangto shaphang ka jingkylla dur u Jisu uto u khun u Blei kaba la thoh ha ka Gospel u St. Mark IX 2. 1, la thoh ruh ba uta u Jisu, uba ki ong u khun u Blei wat hadien ba ula iap u la mihpat na kiba iap, ula kiew sha bneng, u dang paw ha u St. Paul ha ka lynti sha Damascus, ha ka jingithuh paw u Constantine shaphang ka Diengphna, kaba don ruh ka Motto. "In this sign Conguer" "Hakane ka dak to jop" bad ka jingithuh paw ka Joan of Arc. Kine baroh ki long kiba ia syriem (akin to) bad ka jingithuh paw Arguna ba la thoh ha ka Bhagvatgita —Pp. 270/271. Ki synran u Jisu, kila iohi da ki khmat ba kynja doh, ia kata ka jingkylla dur u Jisu, ki ong, ba ki Jain jong u kila long lieh kat ka jingshai bad ym don u nongsait jain uba lah ban pynlieh kat kita ki jain kiba u Jisu u phong. U Arjuna pat de u ong ba ym lah ban iohi da ki khmat doh (mamsa Caksus) bad u Blei ula ai ia u Arjun da ki khmat Angel (Divya caksus) kumta ula iohi ia ka dur U Trai. Bhagvatgita page-272, ula iohi ia kata ka dur u Trai kaba kat kum ka jingphla jong u; ka long ba lada shihajar tylli ki sngi, kin ia shai ha kajuh ka por, lehse lah ban ia pynsyriem ia kata ka jingphyrnai jong u. Verse 12 page 272 Bhagvatgita

Sa kawei pat de ngi ki Hindu, ruh ngi ngeit shaphang ka jingwan long briew U Blei (Incarnation) lane Avataar, kaba ong ba lada U Blei u long u nong pynim jong u briew u dei ban da pynpaw (manifest) ialade, Gita-page-34. Ngi, ngi ngeit ba U Blei ula pynpaw ialade ha u Ram U Krishna ne u Indra bad kumta ter ter. Ki Khristan pat de ki ong ba khnang ban pynim ia u briew na ki pop jong u la pynpaw ialade ha u Jisu. U St. John u ong, "uta u ktien uba kynja doh bad uba shong hapdeng jongngi bad ngi la ioh khmih pyllaw ia ka dur jong u, kaba kat ka jong uba la kha marwei jong U Blei". John. 1. 14. Nga tharai kane ka long kata ka dur kaba u Arjuna ruh ula iohi. Nangta shuh shuh ha ka shithi sha ki Hebru. I. 1. 2 la ong, "ba ha kaba mynnyngkong U Blei ula kren ha ki ba bun rukom ha ki kpa jong ngi, ha kine ki sngi kiba khadduh ula kren ha ngi ha u khun, uba ha ka jingtyngshain ka burom jong u bad ka dur hi ka jingtyngshain jong u". Kumta, kumba, nga la ong myntan, u long u khun u Blei, la u iap bad la tep ia u, ula mih pat bad ula kiew sha bneng. Wat lada ula kiew sha bneng ruh u dang mih paw bad kren ha u St Paul, ha u Constantine, bad ka Joan of Arc. Hynrei u khun jongnga te ula long tang u briew.. Lada ula iap te ula iap te la dep ym don shuh uban mih pli ia nga. Namar kata nga ong ha phi to ieh un sah hi hangne une u maw, ngam lah ban knia iala u khun.

Luhblei—Ko Syiem kyrad, haba sngap ia ka jingkren jongphi, te imat phi la bam lut ia ka kot niam baroh, Ka Bible, Ka Gita bad kiwei kiwei ruh.

Syiem—Hooid kein, nga kum u Syiem ba pyniaid ka niam ka rukom, nga dei ban tip lut iaki niam kiba don baroh ha ka pyrthei, katba nga lah ban shem, lymda kumta te ngan shu long Syiem nam kumno?

Daloi—Kaba dei phi Syiem, tang ba ngi te wat lada ngi kwah ban pule ruh ngim nang, ngin shu don tang ka jingiathuh khana pateng, une u Bamon uba don hangne ha Nartiang ruh, um ju hikai ia ngi shaphang ka thoh ka pule, u hikai tang ban rwai Bangla. Da ong noh ia u ban hikai ia ngi, sa ka thoh ka pule de. Hadien ba ngi la ioh sngew kata na u Syiem, te, to ai un sah noh une uwei u maw. Nga tharai tang kito kiba ngi la thung ruh la biang. Ia ngin ia leit phai noh. Kumta baroh ki la ia ieng bad kila ia wan phai noh na *Sanirang, da kaba pyndem niuh mat.

Ynda haba la lah thung iew bad mawbynna baroh, ka iew kala iphuh iphieng ki briew ruh kila kam, ia la ki basa bad nangta bud sa ka knia ka khriam bad pomblang iew, ban ai nguh ia ka blei iew. Kala don ruh ka jingshad, ka jingkmen ka bam lah ong shuh.

*Suriang, ha ka Kot U Major Gordon, kane ruh ka long kaba bakla; hynrei ka dei ka Sanirang, ka jaka na kaba la ring ia uto U Maw Bynna U Ba Jrong eh ha Iew Mawlong, Nartiang, Page 153 line 16.

Glossary.

U Mar: ka mut U Ram Han (Giant)

U Daloi ka mut, u nong synshar bad u nongbishar ba Rang bah ha ka Blaka, hapoh U S'iem ha kito ki por.

U Shutia ka mut u nongpyrta shnong (Herold. I mat ia kane ka ktien shutia la shim na ka tien Assames Chootea kaba mut hi Herold)

NOTE

Uwei u nongthoh kot ba pawnam jong ka ri Russia, u Count Loo Telstey, ha kawei na ki Essay jong u. U Ong kumne; "Ha kaba ka don ka jingieit U Blei ruh u don hangta" (Where love is there God is also). U Tolstoy, ha kane, ka Essay jong u u iathuh shaphang u wei u Mushi uba kyrteng u Martin Audeiteh uba dap da ka mynsiem ka jingieit, jingsbun bad isynei ia kiba duk, kiba kynduh bad ki ba shitom jinjar bad u long ruh u nongpyniasuk. Namar kine ki kam ba bha jong u, u Blei ruh u la ieit ia u bad u la leit jngoh ia u.

U Blei u la lynded na ki Israel; namar ba kim don ka jingieit para briew ka don tang ka jingkhwan myntoi bad ka jingbanbein. Na ka bynta shijur ki juti ki pynksan iaka lamler. U Blei, da u Nongiathuhlypa jong U. U ong, "ia ka jingbishar bad iaka jingisynei nga mon te ym ia ka jingknia".

U Robin Dranath Tagore, U Poet, bapawnam eh jong ka Ri India. Ha kawei na ki Poetry jong u, kaba u ai kyrteng. "Ka Temple U Syiem". Ha kane ka poetry jong u u thoh, ba la don uwei u Syiem uba la thaw ia kawei ka Temple da ka Ksiar suda: uda khmih lynti ba ki briew baroh kin ia leit mane Blei hangta. Hynrei la don uwei u Bamon, uba 'riewblei, umtreh ban leit mane blei hangta. U ialam pynban ia u Paitbah Paitsan ha trai jong uwei u dieng bad hangta ula ia mane blei bad hikai niam ruh. U Syiem ynda ula iohi iaka jingleh une Bamon, ula dom sia, bad ula leit hangta ha trai dieng, bad da ka jingbitar bym lah ong shuh, ula ong ia uta u Bamon. "Phim iohi ia katai ka Temple nga la tei ba phin ia leit mane blei hangta; hynrei phi lum pynban ia u Paitbah hangne?" U Bamon, da ka sur jem jai bad phuh samrkhie, ula jubab: u ong, "Ko Syiem, katai ka Temple ka long kaba phi thaw da ka jingsarong jong phi bad phi leh ban pynpaw ia ka bor bad ka spah jongphi, U Blei um don hangtai". "He! me ong kumno, U Blei um don hangtai"? U la kren da ka jingbitar bad byrthen ia u Bamon. U Bamon pat de, da ka juh ka sur u la jubab. "Hooid ula ong, U Blei um don hangtai. Phi kynmaw ne em Syiem ba kito ki briew na kato ka shnong kaba la pluh baroh shi shnong, haduh ba kim don shuh ban bam, ban kup. Ki la wan shaphi ban pan jingiarap, pynban phi phah noh thylli ia ki khlem da iarap ei ei ruh em. U Blei

U shong hapdeng ki khlur ba phyrnai khrik khrik, Um nym wan ban shong haka Temple bala thaw da ka jingsarong bad jingkwah burom kwah nam". Sui,! kala lip ka khmat U Syiem, bad u la leit noh daka jingsngewrem kaba khraw. Ha kaba ym don ka jingbishar bad ka jingisynei U Blei ruh Um don hangta.

Ka Nartiang, ha ka por hyndai. ka long ka shnong kaba don ka hok ka sot haka synshar ka khadar, ha ka iaid ka ieng, ka long briew manbriew ki long kiba hok. U Nongtuh, u nongthim, u shohnoh u shohpat um ju don, kiba wan tuh na Nartiang ki long kiba wan na sha kiwei pat ki jaka. Haka bishar ka pynshong jong ki ka long kaba hok bad kaba khuid, ym ju don ka shah shiliang ka shah arliang, ka bamsap ka ..amphong kam ju don. U Nongthoh u kynmaw wat tang haka por ba u dang khynnah, U Daloi haba um nang shuh ban rai ia kano kano ka kam iakajia, u ju pynsmai iaki mamla da ka dein star, kata ka long, u shim u star ubuh ha u dieng sawdong ha madan, nangta u ai ia kawei ka wait kaba nep har har ha u/ka nongmudui ban pom ia uta u star, hadien ba u la suit pynbamnia da kata ka kiad jong u/ka nongmudui. Ka Kiad jon g u/ka mut kumne: haba uno uno ne kano kano ki don jingmudui iano iano, ki ju leit ai shibitor ne shiklong ka kiad ha u Daloi bad ki ong artad ba kata ne uta u/ka la leh kumta kumta ianga bad ngim lah shuh ban ia suk kumta nga wan ai klong (mudui) ia u/ka ba phin bishar ia kane ka mamla kat kum ka ain. Ia kane ka kiad ba la ai da ki nongmudui la ju sei ha ka sngi bishar bad shuwa ban bishar, U Daloi u shim ia kata ka kiad bad u da shim ruh ia ka kyrteng U Blei bad u suit ha madan bad u ju leh kumta ruh shuwa ban pyndein star ia ki arliang manla. Nyngkong eh, u/ai pom ha u/ka Nongshah mudui, lada u kut uta u star uba ki dain kumta, te ka jingmudui ka long ka bym hok bad u ne ka nongmudui ki la dei ban hap haka saja. bad u ne ka Nongmudui ki la dei ban siw bai mynrainkhmat ia u ne ka Nongshah mudui. Kumjuh ruh lada u ne ka Nongshah mudui. Kumjuh ruh lada u ne ka Nongmudui ki dain ia uta ustar bad lada u dkut te, ka pyni ba ka jingmudui ka long kaba hok, bad u ne ka Nongshah mudui ki la dei ban shah saja katba kum ka ain.

Sa kawei pat u Nongthoh u kwah ban pyni hangne ka long ba haka por ba dang iengsarong ka sot, ha Nartiang; ki Khasi ne Khyrim ki ju wan hiar thma ia ka Nartiang bad shuwa ba kine ki nongthma kin rung shapoh shnong, ki maw kiba ki thung sawdong iaka shnong kum ki ryngkew ki basa jongki, ki kyang ne pyrta khnang ba ki lah ban khreh ban khrum.

Ki Khyrim haba ki iohsngew iaki ne ki maw ba ki kyang kumta, ki ong "Wa ki maw ruh ki kyang". Kumta kim lah ban rung ne jop ia Nartiang namar ba kine ki ryngkew ki basa jongki, kila ai khu: bor shaphang ka jingwan jong ki nongshun Mynta ka Nartiang kam long shuh kumba kala long mynshuwa, kala dap da ka thok ka shukor, ka tuh ka thiem, ka bishar ka pynshong, ka synshar ka

khadar kala pulom. Shaphang kata ka jingsawa te, haduh mynta ruh ka dangdon. Dang haki katto katne snem. U Nongthoh ula ioh lad ban leit sngap na Thad ia durmasi, bad ula iohsngew baka dangdon. Tip ka Science ka ong kumno shaphang kane? Ha ka snem 1956; u Nongthoh ula leit sha Nartiang bad u Governor, U Sri. Jay Ramdar Daulotran. Haba u Nongthoh ula batai ia u Governor shaphang ki maw bynna ki maw bynna ki maw lyngknot bad ia u Maw Sanirang, bad haba u Governor ula kylli, hangne ba u Mar Phalingki ula bred ia kata ka maw kaba ula wan rah na Raliang, bad da ka jingiarap lem ki jong u Salong Doloi, u Nongthoh ula lah ban kdew ia kata ka jaka. U Governor, ynda ula tip ba ka dei ka iew shong blei, ula hukum ia u Sub-Divisional Officer (Civil) Late Mr. S. Kar ban shna i sem rit ha kata ka jaka bad ker jar nar baroh sawdong iaka iew. Uta u Sub-Divisional Officer ruh u la leh kumta. Tang ba mynta u Nongthoh ula iohi ba wat kita ki jar nar ruh bun kila poi sha ing ki briew bad kata ka ing trep ruh ka la dap da ka eit masi suda. Ym don jingsumar ei ei ruh.